کوندرا و سووکیی بوون.. ئەحمەد هەسوە

هەماننووس لە پشتی کاراکتەرانی هەمانکەیوە خەی حەشاردەدات. "گەستاق فلەبەر- هەماننووسی گەورەی فەرەنسیی، نووسەری هەمانی بەنەوبانگی مادام بۆڤاری"
ژیانی کاراکتەرانی هەمان، ئەگەری هەشتا بەدینەهاتووی ژیانی هەماننووسن." میلان کوندرا"

...

لەسەر هەزنەگرتنی تەواوی بە شەممەی پیرەز، سەرزەنشتیان کرد. شەممەی پیرەزیان بە مرۆڤ دروستکردووە نەوەکو مرۆڤ بە شەممەی پیرەز. "هەمانی ئاهەنگی مائاوایی"
هیچ شتەک لەوە ناخەشتر و غەمهێنەرتر نییە کە شەو بەدار دەبیتەوە و دەبینیت کەسەک لە تەنیشتت بە ئەوپەڕی بەباکییەوە خەوتووە. "تەماس، پاڕەوانی هەمانی سووکەیی لە تاقەت بەدەری بوون"

...

هەمانی "سووکەیی لەتاقەت بەدەری بوون"

تاتالیتاریانیزم، نادڵنیاییەکی بەردەوام

تەتالیتاریانیزم لە یەکەک لە تایبەتمەندییەکانیدا ئەوەیە کە بە دیوەکدا جۆرەک لە ژیان زاڵ دەکات بەسەر مرۆڤەکاندا لە فەزای گشتییدا کە هەمیشە هەست بە نادڵنیایی بکەن و ئەمەش ئارامیی و ترس لە ژیانیاندا دەکاتە دەخەکی بەردەوام. لە ڕاستییدا مرۆڤەکان بەیە لە نادڵنیایی بەردەوامدان چونکە بەردەوام دەیانەوێت دڵنیایی لە پەیوەند بە دەوڵەتەوە بەدەستبهێنن، واتا بەردەوام دەیانەوێت دڵنیا بن لەوەی دەوڵەت هیچ گومانەکی لەیان نییە، نەوەکو گومانی لەیان نەبەت، بەڵکو دەیانەوێت لەو دڵنیا بن کە دەوڵەت لە دەسزیی و ڕاستگۆیی ئەوان لە ئاست دەوڵەتدا دڵنیایە، کە دەوڵەت، تەنها کەمەڵەک دەزگا نییە، بەڵکو هەر کەسەکە، کەسەک ئەگەر بیناسیت و نەیناسیت، کەسەک تەنانەت ئەگەر مندااڵەکیش بەت کە لە ڕاڕەوی باخانەکەتدا کە تیایدا نیشتەجێی بەکەوتی بکەیت، یان تەنانەت ئەو بەدەنگیی و تەنیاییەی لە ژوورەکی ئاپارتمانەکەتدا دەروی داویت هەندجار هەندەی دەسزانە نوێنرایەتیی دەسەات و دەزگا و سەرکەکانی دەکات هەندە بەنگدانەوەی تایەتمەندیی ژیانی خەت و خواست و بیرکردنەوە و ئارەزووکانی خەت نییە. لە کورتیدا

دووەت لە هەموو شونک و هەموو کاتک و هەر کسک.
تماس، پزیشکک، لە کۆمگایکدا دژی کە تیدا دسەاتدارتییکی تاتالیتار پایدارە و ەچووتە هەموو کونج و کلبەرکی نوکو فزای گشتیی و دزگا دووەتییکانو بکو ژیانی تایبەتیی مرۆفکانیشو. تماس دوای ئوی هاوسرگیریی کردوو تدگات، کە جاری کسەتیی ئو بە هاوسرگیریی و ژیانکی پابند و سزدارانی هەمیشەیی نابەت، بەیە لە هاوسرکی جیادبتو. لە استییدا تماس ئارزووی ژیانکی ناپابند دکات و دیوەت ژیانکی زەر تایبەتیی هەبەت بە پچەوانی شو ژیانی داسپنراوی کۆمگاکیو کە هیچ نهنییک و گشیکی نادیاری لە ژیانی تاککسکاندا نهشتووتو.

تماس، تاکگرا و ناپابند

تماس دەەت: هیچ شتک لو ناخشتر و غمهنرتر نییە کە شو بدار دبیتو و دبینیت کسک لە تنیشتت بە ئوپەی بباکیی خوتوو. یان ئوی کاتک سرتناو بسر کتبکو و بە ماویکی درژ بە دنیای نو کتبکە ئاوتە بوویت و لە ناکاوک سر هدبەیت و دبینی کسک لە ژوورکتدا بە لامووبالاتییو دانیشتوو. لو دخاندا پرسیارک، کە غمگینیی و تووەیی لگە خیدا دهنەت، بە مشکی تماسدا بەت ئویە کە ئم کس لە کیو لم ژوورەدا دانیشتوو یان خوتوو و من ئاگام لی نبوو؟!، یان پرسیاری ئوی کە ئایا بە بەبە مەتی من و بە ئاگای خم هاتوو لە ژوورکم دانیشتوو یان خوتوو؟! هەمیش لو دخاندا تماس هستی بە غریبیی خی دکرد لو ماە و لو ژوور. لە ماەکدا و لە ژوورکدا ئگر بردوام کسکی غریب بە تنیشتمانو و لە نزیکمانو بوو ئوا خمان دبینە غریب، بە ئو ماە غریب دبین و ژیانکی غریبانە دژین.

تماس خانمک بە نوی سابیناو دناسەت و پیوندیی ئیرتیکی و سزداریان بە دروست دبەت. شوک تماس لە ماەکی خی لە دوای خواردنوی، شوشی بوتە شرابک دکشەت بە زوی ژوورکدا و داوا لە سابینا دکات بسر پارچە شکاو تیژکانیدا بە پخواسی بوات. سابینا کە خی عاشق بە تماسە، وای لکدداتو ئم داواکاریە ئامازیە بە ئوی کە تماسیش عاشقی ئو بوو و دیوەت بە ئم داواکاریە سختە خی لو پیوندیە عاشقانیە، کە کتوبندک، ئازاد بکات یان ئوبەت ادەی عاشقبوونی سابینا تاقیبکاتو، بە دیوکیتریشدا لوانیە لە بزاریی و قی تماسو بەت لە سابینا.

وەفاداریی ڕۆشنایی و خیانەت تاریکیی

سابینا سەرسامە بە ناپاکیی. واتا ئارەزوو دەکات هەر کەسێک کە خۆشیدەوێت و ئارەزووی لەگەڵدابوونی دەکات، ئەم خیانەتی لەبکات، دەزانێت کە تەماس بکردەوام لە پەیوەندیدایە لەگەڵ کچان و ژنانی دیکەش. شۆک کە دەزانێت تەماس ئاگادارە، سابینا لەگەڵ یەکێک لەو پیاوانەدا دەخەوێت کە لە نووندی ڕۆژنامەگەریدا کاردەکات بەڵام لە ڕاستییدا ئەندامی دەزگا نهێنیی و سیخوڕیەکانی دەوڵەتە بە سیخوڕیکردن بەسەر هاونیشتمانییانەوە. ئیتر دواتر کە دەگەڕێتەوە بۆ لای تەماس لە ماڵەکەی خۆی، تەماس تووڕە دەبێت و داوادەکات پەیوەندییەکیان کۆتایی پێ بهێنن و چیتر یەکدی نەبینن‌ەوە. سابینا وا تێدەگات کە تەماس هێندە ئۆقیداری بووە نەیتوانیوە بڕگەی خیانەتەکەی بگرێت و لەی جیابووەتەوە، بەڵام لە ڕاستییدا تەماس بەو هەکارە پەیوەندییەکەی لەگەڵ سابینا پچڕاند، چونکە هەستیکرد ئەو پیاوە سیخوڕەی دەوڵەت بەهەی سابیناوە هاتووەتە نەو ژیانی تەماسەوە و سیخوڕی بەسەرەوە کردووە. واتا سابینا بووە بە ئەو درزەی کە دەزگاکانی دەوڵەت و پیاوە سیخوڕەکانیان لێیەوە بهێنە نەو ژیانی تایبەتیی تەماسەوە و نهێنییەکانی بزانن.

سابینا لە باسکردنی پەرۆشیی خۆی بە ناپاکیی و قەزهاتنەوەی لە وەفاداریی، ئەوە دەگەڕێتەوە کاتێک تەمەنی چواردە ساڵان بووە عاشق بە کوڕێک بووە، باوکی کە بە پەیوەندییەکە دەزانێت چیدی لە ماڵەوە ناهێڵێت بێتە دەرەوە و هەر کاتێکیش بهاتبایەتە دەرەوە لە ژێر چاودێرییەکی تونڈی باوکیدا بوو. واتا ژیانی تایبەتیی و نهێنی بە نەمابووەوە و هەمووی ئاسکرا و زانراو بووە لەلای باوکیی و هەمیشە چاودێر بووە بەسەریەوە. هەبەت گوایا باوکی زۆری خۆشویستووە و نەیویستووە تووشی دڵشکان و هەڵەی کوشندە ببێت بە ئەو تەمەنیەوە کە بە هەموو ژیانی کاریگەریی خراپی لەسەر دابنێت. باوکی ئەندامێکی حزبی کەمۆنیست و هاونیشتمانییەکی دڵسۆزی دەوڵەت بووە. ئەویش کە هەر لە منداڵییەوە بەهرەی نیگارکێشانی تێدا بووە، بەردەوام وێنەی گوڕەکانی لەسەر مۆدێلی کوبیزم و لەسەر شێوازی پابلۆ پیکاسۆ کێشاوەتەوە. بەڵام دواتردەچێتە پاڵ بە خوێندنی هونەرە جوانەکان، لەوێش ڕێگای لێدەگرن بە دەخوازی خۆی لەسەر مۆدێلی کوبیزم و لەسەر شێوازی پیکاسۆ نیگاربکێشێت، بەڵکو دەبێت لەسەر مۆدێلی ڕیالیزمی سۆشیالیستی وێنەبکێشێت. لێرەوە دەوڵەت دەبەتەوە بە نموونەی باوکی لە ڕێگریکردن لێی بە وێنەکێشانی دەخوازانەی خۆی هەروەکو چۆن باوکیشی ڕێگربوو لەبەردەمییدا بە عاشق و دەخوازەکەی. دایکی سابینا دەمرێت و باوکی لە قەهر و خەمی لەدەستدانی هاوژینەکەی خۆی دەکوژێت، کە ئەمەش نیشانەی وەفاداریی

باوکی سابینایە بە هاوسەرەکەی، کە نەیتوانی بەبە ئەو هەڵبکات و بژی. بۆیە لەڕووە لە داخی باوکی، قەزهاتنەوە لە وەفاداریی و پەرەشیی بە خیانەت لە ناخیدا چەکەرەی کرد و ڕەگی داکوتا. بە خیانەت لە دەوڵەت، بە دزییەوە وەنەی گوڵەکان و گوڵدانەکانی لەسەر مەدەلی کوبیزم و لەسەر شەوازی پیکاسۆ دەکەشا. دواتر هاوسەرگیریی کرد و کە زانیی مەردەکەی خەشیدەوەت، خیانەتی لەکرد و لێی جیابووەوە. لە قەناغەکدا تەماس دەناسەت و پەیوەندییان بە دروست دەبەت بەو شەوەیەی پەشتر باسکرا.

دواتر پیاوەک بەنەوی فانز دەناسەت، کە پیاوەکی شان و قۆڵ ئەستور و بەهێز و ماسولکە گەورە و هەروەها پەشتر پاڵەوانەکی کاراتێی و تایکواندۆ بوو. پەیوەندییەکی سەزداریان بە دروست دەبەت، کە لە ڕاستییدا ئەوە فانزە زەتر عاشق بە سابینایە و سابینا ئەسڵەن هیچ خەشی ناوەت و بەڵام ڕەقیبی لێی نییە. بەڵام ئەو فانز هەندە تووند عاشق بە سابینایە، سابینا ئەمە بە هەڵەکی باش دەزانەت تا پەیوەندیی لەگەڵ دروست بکات و زەتر وابەستەی بکات بە خۆیەوە و فانز بخاتە نەو خیانەتەکی درەژ مەوداوە لە بەرامبەر ژنەکەیدا، ماری کلود کە زەر فرانزی خەشدەوەت. سابینا چەژ لەوە وەردەگرەت کە فانز ناپاکیی لە هاوسەرە باش و ئەقیندارەکەی خەی بکات و لە پەناوی ئەمدا و بە فشاری سابینا فانز لە ژنەکەی، ماری کلود جیابەتەوە. دواتر لە یەکەک لە گفتوگۆکانیاندا سابینا بە فانز دەڵەت تە کە ئەو هەموو ماسولکە بەهەزەت هەیە، هەزەکەی تە ڕووی لە دەرەوەیە نەوەکو ناوەوە، لە ناوەوە کەسەکی بەهەزی و لاوازیت. فانزیش دەڵەت لە ڕاستییدا ئەم هەزەی کە من هەمە چەن ڕووە لە ناوەوە نییە، ڕووە لە دەرەوەش نییە، چونکە هەتاوەکو ئەستا نە شەم لەگەڵ کەس بووە و نە دەمولوتی کەسەکم شکاندووە، بۆیە ئەم هەزەی من بوون و نەبوونی وەکو یەکە و لە ڕاستییدا ئەوەی من هەمە هەز نییە. لە درەژەی گفتوگۆکەیاندا سابینا دەڵەت تەنانەت لە پەیوەندیی نەوانیشماندا ئەو هەزەی تە هیچ سوودەکت پەنانەبەخشەت.

فانز دەڵەت، خەشەویستی ئەوەیە چاوپەشیی لە هەزی خەمان بکەین.

فاانز زەر سەرسامە بە چەمکی وەفاداریی لە ژیانی مرۆقدا. فانز کاتەک پەش هاوسەرگیرییەکەیان لە پەیوەندییدا بووە لەگەڵ ماری کلود، ویستویەتی ماری کلود بەجێبهەڵەت، بەڵام ماری کلود هەڵەشەی خەکوشتنی لەدەکات ئەگەر بەجێیبهەڵەت. بۆیە لە ئاست ئەو عەشقە توند و قووڵەی ماری خەی پەناگیرەت و دادنوەتە سەر ئەژنەکانی و دەستەکانی ماچ دەکات و دواتر هاوسەرگیری لەگەڵ دەکات. هەرچەندە تەنها ئەو جارە بوو دەربەینی ئەو سەز و خەشەویستییە زەرە لەلایەن ماری کلودەوە بە فانز و هەرگیز جارەکی تر دووبارەینەکردەوە و

سەز و خۆشەویستییەکی ئەوتەی بە دەرنەبییەوە.

سابینا، بوون وەکو نادیاریی و خەوت

فانز ئەو پرسیار و وەڵامە ستەییەی کافکای هەردەم لە یادە کە دەبێت مانای ژیان چییە؟ درەنەکردن و نەشاردنەوە لە ئاستییدا ژیانە. بەردەوام ئەو ئەنجامگیرییەش کە ئاستەوخۆ بە دوای ئەمەدا بە مەشکیدا دەهات ئەوە بوو کە لەو کاتەوەی بە سابینا ئاشنا بووە لە دڕدا دەژی. بەڵام سابینا بەچوونکی پێچەوانەی هەبوو، هەر کات و بە هەر شێوەیەکی جیاواز و لە گۆشەی جەراوجەڕەوە بیانی دەکرد و بە تووندی داکۆکی لەدەکرد و ئارگیومێنتەکانیشی بۆ گەلێک بەهێز و پتەو بوون. بەبەچوونی سابینا. لەگەڵ خە و خەکیتر درەنەکردن، تەنیا کاتێک دەکرێ کە مرۆڤ لەگەڵ خەکێک نەژی. هەر کە زانیمان کەسێک ئاگاداری کارەکانمانە، بمانەوێت و نەمانەوێت لەگەڵ ئەو چاوە بینەر و چاودێرانەدا ڕەکدەکەوین، ئیتر لەو ساتەوە هیچ کام لە کارەکانمان ئاسستگیانە نین. سابینا، ئەدەب و هونەرێکی بە سووک و ئاستنزم دەزانی کە هەموو کون و کەلەبەری ژیانی تایبەتیی و تەنیایی ئەدیب و هونەرمەندی ئاشکرا بکردایە. سابینا باوەڕی تەواوی بەوە هەبوو کە هەر کەس خەوتی خەی بدەنەت، هەموو شتێکی دەانەدووە. هەمیشە دەیگووت: کەسێک بە خواستی خەی واز لە خەوتەکەی بهێنەت و بە بە فشار و ئاسان دەستبەرداریی تەنیایی خەی ببەت، لە ئاستییدا غوولە، یان شتێکی کەمتر لە ئینسانە.

پیریی و لاوازیی، دنیایی لە پێکەوەبووندا

تەماس کە چەند جارێک ڕووداوەکانە شارچکەیەکی باشوری ووەاتەکە کە هەندە گۆاوی لێیە و خەکی بە چارسەری پزیشکی ڕوویتدەکەن. لەوە کچێکی گەنج بەناوی تەریزا، کە کارمەندە، دناسەت و لە درێژی چەند جار سەردانکردنەوەی بە ئەو شارچکەیە، پێیوەندی لەنەوانیاندا دروست دەبەت. ئیدی بەردەوام لە گرفتی قووڵی ناپابەندیی و بەهەستیی تەماس و پابەندیی و هەستەوەریی تەرزادا پێیوەندییەکیان درێژە دەکێشەت و تا لە شوێنکدا کە بە بە هیچ مەبەستێک و نائاگایانە لە ئاهەنگکدا تەرزا لەگەڵ کەسکی دیکە بە ماوەیەکی کەم سەما دەکات. دواتر و لە ماوەی تەماس پێی دەەت کە هەستی بە غیرە و ئیرەیی کردووە کاتێک تەرزا لەگەڵ هاوکارەکیدا سەمای کردووە. تەرزا کە ئەمە دەبیستەت زەر دەخۆش بەت و بەشێوەیەکی سەرسوهێنەر لەشی سووک دەبەت و باری ژیانی هێندە سووک دەبەت کە خەرکە بفڕەت. باوەش بە تەماسدا دەکات و بە سەمایەکی شێتانە و کۆیانە بە هەر چوار سووچی ژوورەکەی دەبات.

بەرامبەر تەماس نەوەکو بە غیرە و ئیرەیی پەیوەندەکانی تریزا لە دەچنە گوندەک لەوە سەرقالی کشتوکاڵ دەبن و لەرەوە تریزا هەواش هەواش هەستی دڵنیایی بە پەکەوتووەیان دایدەگرێت تا ئەو کاتەی ڕۆژێک تەماس دەبینێت کە خەریکی گەینەی تایبەتمەندکەیەتی، کە ئەتمبیلێکی کڕن، و دەستەکانی دەلەرزێت و لە دوورەوە لاوازیی و پیربوونی تەماس دەبینێت و هەست پەدەکات و ئەمەش خاڵی دڵنیایی تەواوەتیی تریزایە لە پەکەوتەبوونی تاهەتایی لەگەڵ تەماس.
پیربوون و لاوازیی دەبێتە دڵنیایی لە پەکەوتووەیان و خاڵی هاوبەش و کەکەڕووەی تەماس و تریزا و دەکرێت هەمان شت، بە ژیان و مردنەکانی تریش بە گشتیی ڕاست بێت.

...

ئەوەی سەروەڕ هەندە سەرنج و گوزارش بوو بە هەندە بەچوون، وەستگە و کاراکتەری سەرنجڕاکێشی نەو ڕۆمانی "سووکەڵەیی لە تاقەت بەدەری بوون" ی "ڕۆمانەوسی بەنەوبانگی چیکی-فەڕەنسی، میلان کوندەرا"، کە لەلایەن "عەتا نەهایی" وەو وەرگێڕدراوە بە زمانی کوردیی، ئەگەر هەندە لە گوزارشکان جیاوازییەکیان هەبێت لەگەڵ ڕۆمانەکە بە ئەوەو دەگەڵتەوە کە دە ساڵ زیاتر دەبێت ڕۆمانەکەم خوێندووەتەوە و لە نووسینی ئەم سەرنجانە تەنها بە خوێرایی ڕۆمانەکەم چاوپێداخشاندەوە. جگە لەم ڕۆمانەی میلان کوندەرا، هەردوو ڕۆمانی "نەمریی" و "ئاهەنگی ماڵئاوایی" شم خوێندووەتەوە.

...

میلان کوندەرا، ڕۆمانووسیی بەنەوبانگی چیکی-فەڕەنسیی، لە ساڵی ۱۹۲۹ لە شاری برنۆی لە چیکوسلۆڤاکیا "جاران" لەدایکبووە. باوکی "لودڤیک کوندەرا" پیانۆژەن و میوزیسیانێکی بەنەوبانگ بووە. کوندەرا سەرەتا میوزیکی خوێندووە و دواتریش لە زانکۆ سینەمای خوێندووە. چەندین نووسینی فیکریی هەیە سەرباری بەرهەمەکانی لە بواری شیعر و چیرۆکدا، هەروەها ڕۆمانەکانی لەوانە "نەمریی"، "سووکەڵەیی لەتاقەت بەدەری بووون"، ئاهەنگی ماڵئاوایی"، "هەواشیی"، "نەزانیی"، "گاڵتە"، "ژیان لە شوێنکی تر" و ...هتد.
تا ساڵی ۱۹۷۰ دوو جار دەبێتە ئەندامی حزبی کۆمۆنیست و دوو جار دەردەکرێت و پاشان لە ساڵی ۱۹۷۵ وەاتی چیک بەجێدەهێڵێت و لە فەڕەنسا نیشتەجێ دەبێت. لە بەشێک لە ڕۆمان و نووسینەکانیدا ڕۆخنەگرێکی وورد و قووڵی سیستەمە تۆتالیتارەکانە کە وەاتەکەی خۆی

بەدەستی وەها سیستەمکەوە بە زەمەنکی درێژ دەیناسێنەوە. هەمانکانی کوندەرا هووبەرکی فراوانن بە گفتوگۆیکی فەلسەفیی قووڵ نەوان کاراکتەرکاندا. خاوەنی چەندین خەڵات بە هەمانکانی. هەکەوتی ٢٠٢٣-٧-١٢ هەژی چوارشەممە بە دواجار ماڵئاوایی لە ژیان، نوسین و هەمان کرد و بە هەتایە وەکو ناوەکی دڕوشاوەی دنیای ئەدەبیات لە جیهاندا دەمێنێتەوە.

بەبۆنەی کۆچی دوایی جەمال شارباژێریەوە.. سەباح رەنجدەر

لە ئەلبوومی یادگارا

ئەفسوونی شیعر، (کرێکیجوانی – ئێستێتیکا)، ئاشتی لە دەروونی کەسێگای زیندوو و دەستەمۆ نەبوو هادگیرانێت. وەفا بە شیعر تێپەڕاندنی قۆناغی بڕ لە خەیاتی. تێپەڕاندن وەك جیاکاری نەك هەتکردنەوە. هەتکردنەوە لە ئەدەبدا هیچ کاتێك بنەمای نەبووە، چونکە لە هەتکردنەوەدا بەهای گفتوگۆ دادەمەزرێنێ و پێوەندییە کلتووریەکان دەپچڕێن.

جوانی کەشکی هوون و باوەڕپکراوە. کاریگەری لەسەر هەموو بوونەوەرێك جێ دەهێڵێت، هەستکان لە دەربڕین لە جوانیدا بە باشترین شێوە ئەرکی خەیان بەجێ دەهێنن، توانایان پاراوە و بە دیواری ژیانەوە دەلکێن.

شیعر دیاردەیکی سیاسی نییە، دیاردەی سیاسی دەخکی هەبەرە. دەربڕین لەناوەرکی واقیع وەك خۆی ناکات. واقیع لە بوونی خۆیدا لە هەکخستنکی جواندا جێگای کراوەتەوە. سیاست دەستی لەداوە و هەکخستنکەی بەملاو ئەولادا بردووە. ئەم بەیار و بەچوون و پەوەرکی شیاوە، سیاسیبوونی ئەدەب لادان و خەدزینەوەیە لە ئامانجی ئەدەب، ئامانجی ئەدەب دامەزراندنی بەوا و بنەمای جوانییە بە ژیانکی نەشەژاو، تا ئارامی هێزی خۆی تێدا وەرگرێت و جوانیبەخش بیکات بە کەرەستە و وزەی دەربڕینی، بە پلە و ئاست پێیامی تایبەتکاریی خۆی بەهەوبەبات. هەر شاعیرەك پشتی دا بە پشتی

دەستەبات، نەك جێگای باوەڕی گوتنی جوان، بگرە جێگای باوەڕی هونەریش نییە.

ئەم شاعیرە لە هەوڵی پێکهاتەوە، شیعرەکانی پڕ سۆز و دیمەنی هەستدارن. زۆرتر بەرهەمی خەیاڵن لەوەی بەرهەمی هەزی بیرکردنەوە و کۆ زانیاری بن. جۆرێك داهێنانی لە نێوان شێستەکان و سەرەتای حەفتاکاندا پێشکەش کرد، بووە بەخشندە و ناوەندێکی کراوە بە شاعیرانی دەوروبەری و لە هەڵی پەرەسەندنیدا کاریگەریی خۆی زاڵ کرد، بەڵام لەم ماوە دیاریکراوەدا زیاتری تێ نەپەڕاند و کەتایی پێدێت. تواناکانی لە ئەزموونی قووڵ و دەوڵەمەندتردا، کەش و دەخێکی تاکە کەسی پێك نەهێنا، کەواتە: کاریگەرییەکەی لە یەك قۆناغدا دەرکەوت و وەستا و نەبووە گیانێکی چالاك و بەرهەمهێن لە جێستەی بەردەوام بە گۆڕانی شیعری کوردیدا.

ئەگەر شیعر جوان لەبارەی ژیانەوە بنووسرێت، لە ژیان خۆی جوانترە. شیعری ئەم شاعیرە لەسەر بنەمای هەست و سۆز و ئاسکانی خەیاڵەوە شێوەی خۆی وەرگرتووە. توانیشی تەنیا لەم بوارەدا بەهرە بە باشی بەکاربهێنێت، ساتی شیعری بە دوای بەهرەی دادێت و لەگەڵ خۆیدا دەیبات بۆ ناوچەکانی شیعر. لە دۆقی ئەدەبیدا خەم و خۆرپە وەردەچەرخێنن بۆ ئێستێتیکا. لەو کەشە هەستی و سۆزداریەدا شاعیر دەرەوە بەجێ دەهێڵێت و لەناوەوەی نیشتەجێ دەبێت، لە ژیانی ڕۆژانەی کەمەگا و خۆی یاخییە. خەمەکی و دڵەاوکێ و شاگەشکەیی و هەڵزەقینەوە هەڵسووڕێنەری کردە و کردەوەی دەبن. لەو پێودانگەوە بە زمانی ناوەوە مانا بە بوونی مرۆڤی و ختووکە تایبەتییەکانی دەدزێتەوە، هەروەها ئەو ترپە و ئاوازە خۆرایی ژیانی ڕۆژانە بەلاوە دەنێت، ترپە و ئاوازی ناوەوەی خۆی وەك سەرچاوە کار پێدەکات، ئەو ترپە و ئاوازەش خاو دەبێتەوە وەك ئەو بارە دەروونی، یان دەربڕینە دەروونییانەی، کە ژیانی بەرەوە دەبن و دووچاری یاخیبوونیان کردووە. نموونە: وەك لە شیعری: (خەشم ویستی)، یان لە شیعری: (چەند هەناسەیەك)، یان لە شیعری: (بەناوەکی تەرەوە گەڵایەوە)، یان لە شیعری: (چەند تاڵە بیرکی ئاڵزکاو) دەردەکەوێت.

لەبارەی تێگەیشتنەوە شیعرەکانی وەك ئاوریشم و خاکی تێ نەرمن. وەك گەرانی فەلکلۆری و بەیت و داستان ڕوون و سادەن، بەڵام لەباری مانای شاراوە و چینەکانی بنیاد و داشتندا پڕ و فراوانن، خاوەن ئاسۆی دوور و بواری قوواڵن. پێیوەندییان بە کلتووری تاکە کەسییەوە هەیە. لە هەڵی گشتیی ئەزموونکردندا یەك ئازاری ئەزموون کردوو و

خەیاڵی دیارە، ئەو ئەزموونەی نەگەیاندووەتە خەیاڵی نادیار و یادەوەری ئانچەکاندووە، واتە: مەودای پەیوەندی لەگەڵ (خەیاڵی دیار)دا بەهێزترە لەوەی لەگەڵ (خەیاڵی نادیار).

هەستیاریی زمانی خەی نیشانداوە، پێش ئەوەی ترپە و ئاواز لە وشەدا وەرنەگرێت، نایهێنێتە ناوەوە، یان بەسەریدا خول ناخوات، یان بەسەریدا باز نادات، هەروەها لە ڕووی بەکارهێنانی وشەوە تووشی بەد بەکارهێنان نایێت. وشە ئاراستەی باش بەکارهێنانی خەی وەردەگرێت.

سوودی لە شەوازی بەر لە خەی وەرگرتووە، بەڵام پەیڕەوی نەکردوون. لە نەوەی خۆشی لە شەوازدا لە زەرینەیان ئەندازیارترە. لە مەسیقاشدا کاری بە مەسیقا و پیت و وشە و دەستەواژە و هەستی شاعیرانی بەر لە خەی نەکردووە. هەرەمەکی بە دابەشکردنی هەستە و مەسیقا لە شیعردا بنیاد ناوە، بەڵام بە تێگەیشتن و بنیادنان، وزە و هێزی لە ئەزموونی بەر لەخەی وەرگرتووە، بە تایبەتی لە شیعری: (لەدایکبوونی ئینسانێك)ی کامەران موکری و شیعری: (گوربە)ی محەمەد ساڵح دیلان.

لەبەر ئەوەی ئەم دابەشکردن و مەسیقایەی زەر هونەری و زاڵ بوو، شاعیرانی دوای خەی نەیانتوانی لاسایی بکەنەوە، یان کاری لەسەر بکەن و لە زیادبوونی بە بکەن، بگرە وەك دەست وشاندن و داهێنانێکی تاکانە، هەڵی بە کەشا و دایمەزراند. داهێنانی سادە بە ئاسانی و زەر زوو دەتە دەست و دەتواندرێت لاسایی بکرێتەوە و کاری لە زیادبوونی لەسەر بکرێت.

جیاکارییەکی بنەڕەتی هەیە. بەتایبەتی لە گۆشەنیگای شاعیرانەوە و ئەستێتیکییەکی ڕوون و ئاشکرادا. پشت ئەستوورە بە سروشت و پێکهاتەی خەسك و دەست لە نەدراوی سروشت. لەسەر ترپە و ئاوازی پێکهاتەی سروشت وێنە دادەهێنێت. نموونە: پەیوەندی دروست دەکات لە نێوان با و درەخت و مەسیقای جووڵاندنەوە. لە هەمان کاتدا هەی پیتاندنی درەخت بە یارمەتی باوە دەکاتە دیاردەیەکی کرەکی و ناوکیی سروشت.

واتە: بە تەنیا لەسەر (زەینی سروشت) کاری نەکردووە، بگرە لەسەر (منداڵدانی سروشت) کاری کردووە، پێکەوە ژیان و پێکەوە هەڵکردنی پێکهاتەکانی لە ڕستە دیار دەکات، لە شیعریەتی دیمەن دەیاندرەوشێنێتەوە. سروشتی پەیوەندییەکانیش بە واقیعەکەوە ڕوون

دەکاتەوە، ئەو هەونکردنەوەیش توانایمان بە خوێندنەوە پە دەبەخشێت، یان هارمۆنییەت و هاوئاهانگییەك لە نێوان ڕەنگەکاندا، وەك خەسڵەتی وەرز لە وێنە و فۆرمی جیا جیادا گەشە و کێنار و ناسنامەی لە یەك نەچوویان دەداتێ.

شوێنی لەدایکبوون و گەورەبوون، پەناسەی زێینی شاعیر دەکات بە ئەستێتیکا و گەڵانەوە بۆرەو یەکەم ناسینی شوێن، هەروەها هەوەدان بە ناسینی شوێنە نەناسراوەکانیش، کە بەشێك لە ئەستێتیکای یەکەم شوێن دێتە ناوییەوە و هەر و پاپشتکە بە خەمڵان و کرانەوەی بیر، بە سەر شوێنکانی دیکە و ناسینی. شاعیر ئاگەر نەتوانێت لە ئەستێتیکای سروشت تێبگات، بە هیچ گومانێکیش ناتوانێت ئەستێتیکایەك بە تێگەیشتن و بەکاربردن لە زێین و هەستی خێدا پێکبهێنێت.

گەشێنیگای بیناسازی و کەشانی پەوانە لە هاوسەنگی و شکڵی سروشت وەردەگرێت، بەڵام نەیتوانیوە کار لەسەر بیری سەرهەڵدانی سروشت بکات، یان ئەم لایەنە، کە گەشێنیگای بایخە لەناو شیعرەکانیدا بزرە و دەستی بە نەبردراوە، هەموو دیاردە و داهێنانێك پەیوەستە بە هەشیارییە تایبەتییەکانی شاعیر و جێکردنەوەی فەنتازیا و ئەستێتیکا لەناو زماندا.

(لە ئەلبووومی یادگارا) ناونیشانی کتێبکی شیعریی: (جەمال شارباژێری)یە، ساڵی 1983 لە دووتوێی 175 لاپەڕەدا لە چاپخانەی (ئۆفسێتی سەرکەوتن) لە سلێمانی چاپ کراوە، ئەم شیعرانەی تێدایە: (کسپێك، بە، هەستێك، لە سێرانێکدا، ئاگەر، نەکەی، تاکە شیعر و بەس، درکاندنێك، گوندێك و کچێك و یادێك و شیعرێك، ئارام، پرسیارێك وەرامکەی لە خێدایە، نامەیکی کراوە، دانیشتن لەگەڵ تەدا، لە جۆزندا، دیسانەوە خەم، هەژدەی سێ، چێی نەرگز، لەجیاتی کارت، خەشم ویستی، بە مەرگی پەشنگ، ئاگەر تێ بە من بوویتایە، لەسەر سێ گێکەدا، چەند هەناسەیك، لەسەر بەردێ نووسك، بەناوکی تروێ گەڵایەوە، گەرانییەك بە شیرین، ئاخك، خەمکی تر، چاکتر بمناسێ، چاوچاو، چەند تاڵە بیرکی ئاڵزکاو، دوای دێ سا، پشیلە، ئازکی نوێ، نۆزاد، وێنەیك، کاتی کەر پیاو، بە جوانك، ئەمشەو، وەرە جوانە، دایکی دەسز، بە ناونیشان، ئای ئای، لەسەر تێ، باوکایەتی، مەڵێت، بە کچکی جوان، تازە من و تێ، بەهەستکی خاوێنەوە.)

وێنەیك

ئەم وێنەیە

بۆچ زویرە؟

بۆچی بۆ زەردەخەنەیە؟

لەبەر نیگای کامەرادا

کە وەستاوە

چی لێ بیرە؟

چی لە دڵدا حەشار داوە؟

وا دڵگیرە.

* * *

ئەم وێنەیە

چاوی نازی کردووەتەوە و نایترووکێنێ

جوانییەکەی بە وێنەیە

گەنجینەیە

هەر دەمێنێ.

* * *

ئەم وێنەیە

لە ئەلبوومی یادگاردا.. سبەینێ

بزەی خۆش و کزەی ناخۆش دەهێنێ

خاوەنەکەی سات و کاتێ

تەمەنی پیری دەیگاتێ

خەم و خەزگە ئایدۆزێنێ

یادەکانی دەوروووژێنێ

فرمێسك و خەندەی دەداتێ.

* * *

ئەم وێنەیە.

لەو شوێنەیە

کە بیلبیلەی گلێنەیە

سەرنجمی ڕاکێشاوە

لە نوێنی نەرمی هەستمدا

ڕاکشاوە

ئێستا لە ژووری میوانی هەڵبەستمدا

خەی بە دیوانەکەم ناسی

بە دیوارێك

لە دیوارێ بەگەرد و سپیەکانیدا

خەی هەڵواسی.

شیعر، وێنەی شاعیرێ لە ئاو و ئاوێنەی بوون و بیرکردنەوەیدا، شاعیر لە ئەنجامی خراپیی بارودۆخ و زەبروزەنگی دەسەڵات و دەوروبەردا، لە واقیعی دەرەوە یاخی دەبێت و بەجێی دەهێڵێت، لەناوەوەی خۆیدا واقیعێکی شیاو بە نووسین و پێوەندییەکانی ژیان و مانەوە دادەمەزرێنێت، لەگەڵ دیاردە بنەڕەتی و ناوکییەکانی سروشتدا تەباییەکی گیانی دەهێنێتە ئاراوە. نەك لەگەڵ ئەو دیاردانەی لە ڕەگای دەسەاتەوە کار لە ژیانی کەمەگا دەکەن و بارودۆخ دەگۆڕن، سروشت لە پێکهاتەی ناوەوەی خۆیدا گیانەکی پێ لە ناکەکی هەیە، لەبەر ئەوەی زوو زوو دەگۆڕێ و جووڵە و پێداویستییەکانی وەرزێك تەواو جیاکارێ لەگەڵ ئەو وەرزی بە دوای دادێ و پلە بە پلە چاودێری یەکتر دەکەن.

مامەڵەکردنی ئەم شاعیرێ لەگەڵ سروشتدا، کرانەوەیەکی تازە بەخش نییە، پێشتر زۆر ئەندازیارانەتر مامەڵەی لەگەڵ سروشت و پێکهاتەی سروشت کراوە، هارمۆنییەتێکی گشتیشی تێدا دەزراوەتەوە، بە

تایبەتی: (مەولەوی و گوران). لەگەڵ ئەمەش جارێ جیاکارییەکی تێدا بەکارهێناوە. سروشتی کردووە بە جگرەوەی خۆشەویستەکەی و بەشێك خۆشبەختی بە بەدەست هێناوە، کە بەهەی خۆشەویستەکەشییەوە لە سروشت دەدوە، سەیر خوێنەر دەروەژێنێ و هەگایەکی بە دەدزێتەوە تێدا بڕەو پێشەوە بەوات، تا دوا هادەی توانەوە و هەوداو چڕ لە سروشت وەردەگرێت. لە ئەنجامدا هەموومان بە لای دەگەنەتەوە و شەیدای سروشتمان دەکات، بەڵام لە هەگای سروشتەوە بیرمان پێ ناکاتەوە، سروشت دەکاتە بەشێك لە ئەمە بە بیرکردنەوە و چڕ وەرگرتن. سروشت سەرچاوەیەکی سەرسوهێنەرە بە ئەم شاعیرە و تێیدا شتە بچووکەکانی خۆشدەوێت و سەرسامان دەکات بە ئاوینەی خۆی بە (سروشت) و (ئافرێت).

شیعر هەی لە دەرخستنی جیهان نییە، شاعیریش لە چەقی کەمەگادا ناژیێت، تا باری کەمەایەتی و سیاسی و ئابووری و ئایینی … تاد، هابگرێت، لە گۆشەیەکی ئەستێتیکییەوە باری سەرنج دەنووسێت. ئەو باری سەرنجانە کاریگەریی بنەەتییان بە گەان نییە. ئەگەر بشیبێت زەر لابەلا و لاوەکی دەبێت، ئەدەبی ئەم شاعیرە جارێ ئەدەبەکی نائومەدانەیە و ژیانێکی دیکەی تێدا ئاشکرا نابێت.

لە هەموو شوێکاندا واقیع کاریگەریی خۆی دەبێت، شیعری هەستی، دوورە لە زیادەیی واقیع و بە دوا دەمدان. لەناو بەرهەمی هەستیدا دەتوانین ئەو توخمە سەرکییانە بدەزینەوە و دەستنیشانی بکەین، کە دەبێتە یارمەتیدەر بە هەواندنەوەی خەمەکی و دەاوکە، یان بە تەخکردنەوە و بەرزبوونەوەی باری هەزقینەوە.

واقیع جێستە و شوێنکی نووسراوە، بە شاعیری هەستی، بایەخی سەرکی نییە، چونکە شاعیری هەستی، ناگەنتەوە سەر نووسراو و دووبارەی ناکاتەوە. تەنیا بیر لە بنیادی مەژوویی جەنگە گەورە و بچووکەکان دەکاتەوە، هەشناییەکە بە پرسیارکردن و ئەزموون. ئایا پێکهاتەی ئەو بارودۆخە چییە، کە پاێنەر و هەخەشکار بووە بە ئەوەی شاعیر لە واقیع هەبێت و لە ناخی خۆی نیشتجێ ببێتەوە، یان بە ناتوانێت لەگەڵ ناهەمواریەکانی واقیع بگونجێت، یان ئەو بارە بە دروست بوو. ئەمە پرسیارێکە چارنووسی وەك هەگەزە پێکهێنەرەکانی سروشت: خاك، ئاگر، با، ئاو. نادیارە و بەردەوامیش ئەو نادیاریە بووەتە خولیا و هەی نیگەرانیی مرۆڤی هەستپێروەر.

قەمکەشی جەمال شارباژێری بە وشە

شیعر پەیستە هەمیشە لە سەرتاوە تەماشا بکرێت و باس بکرێتەوە. دوو دیوی بەرجەستە نەکراوی هەیە، ئەم شاعیرە ئەمە لەگەڵماندایە و شاعیرێکی زیندوو و داهێنەرە، سەیرنەش نەمرە و لەگەڵماندا دەمێنێتەوە. ئەوەی لە ئەمەی نزیك دەکاتەوە خەیاڵی تایبەتی دەقکانییەتی، داهێنانیش دواخستن قبووڵ ناکات، هەمیشە دەخی گونجاندنەوە بە خەی دروست دەکاتەوە و دەبێتە شکەداریی شیعری بگەڕد، سەردەمکان لە خەیدا بەرهەم دەهێنێتەوە. تەنیا ئەو شیعرە وەران و بەدبەخت دەمێنێتەوە، کە ئایدەاڵیزیا تووخم و دەخی پکهێنەری بووە. دەخی گەان لە دەست دەدات و دەخی چەقبەستن وەردەگرەت. خانەوەران: ئەو شاعیرەی ژهەری ئایدەاڵیزیا هەدەلووشت.

مرۆڤی هەستپەروەر، کە هەستی ئەستێتیکیی شیعری لا دروست دەبێت، لە کرانەوە و تەوانینەوە دەکەوێتە ناو خەمەوە، شوێنەواری خەمیش لە بیرکردنەوەیدا بنبڕ ناکرێت، وەك بەخشینی پەیامەك جی خەی دەگرێت و دەبێتە هەما بە مانا و مەبەست. کردەی شیعری ئاسایی کردنەوەی بارە خەمگینییەکەی و پشنگ هاوشتنیەتی، تا باری خەمین و پەیوەندیداربوونی بەو هەستەوە، دوای ئەو پەوەنددارباوونەی تووشی تاراوگەی ناخ دەبێت، لەناو خەیدا هەست بە نامەیی و هاودەمی هەمیشەیی خەم دەکات. خەم نەك گۆشەگیربوون. لەم بارشدا پەنا بە دەزینەوەی شوێنکی وەك شاری پاکزاد، دەستبژێر، یان بەهەشت نابات، تا ئاسوودەیی گیانی تێدا دەست بکەوێت. شوێنی ئاسوودەیی بە ئەمی هەستپەروەر تەنیا شیعری ئاستقینەیە. لە شوێنی ئازار و ئەشکەنجەدەر کەچ دەکات بە شوێنی ویست و هەزی وشە و ئاستە دەنگییەکان، هەست و بینینی دەگەڵ لە دەربەین لە سروشت و کارکردن لە کەرستەکانییەوە بە دەربەین لە ژیان و مرۆڤ و پەیوەندی دروستکردن لە نەوانیاندا. شیعر دەبێتە چاوگی نایابی جۆشکی بەکوە، بەهام نابێتە هەسوودەنەری شتەکان، تا هەست و هەز و شەوی پەیوەندییەکانی نەوان مرۆڤ و سروشت بگەڕێت و جەرە هەست و گوە و تینکی بە ئەندازە بخوەقێنە.

ئەم شاعیرە لە بنەڕەتدا خاوەنی تەوانینکی ەمانسیی هەستییە. هەست لە شیعرەکانیدا ەگەزکی زەر گرینگ و سەرکییە، بە هەیەوە خودی خەی دەهێنێتە دی و بە کردەی لەدایکبوونی شاد دەکات و خودی خەی دادەهێنێتەوە. بە بەچوونکی ژیرانەوە مامەڵە لەگەڵ زمانی ەمانسیی هەستی دەکات هەزی تیشکدانەوەی تێدا بەرهەم دەهێنە، بەهام تەرپە و ئاوازە بنەڕەتییەکانی زمانی نەدزیوەتەوە،

دەزینەوەی ترپە و ئاوازە بنەڕەتییەکانی زمان، شایەنی سەرکەشی بکردنن. ترپە و ئاوازی زمانی کوردی لە شوێنە نەناسراوەکاندا نەهاتووە، هێگی لەناو گەرمی و نەرمیی خاکدا بەهێز بووە، پێوەستە بە کلتوور و ئەو نیمچە شارستانییەی دروستی کردووە. لە هەستیدا تەواوانینی تەواو باڵا و پە: بە ناوەندی ووداو و وێان و جیهان و بوون نییە، بگرە وێناکردنی تاکە کەسی و گیانی بەهێزی هونەرمەندێتی هەیە، کەششی بە ئەمەیە: ئەم وێناکردنە وەک ئەزموونێك لە فەرمکی شیعریدا گەالە بکات، دیدکی هەماسیی قووڵ لە هێگای هەستکانەوە بخەمێنە، پاشان وەك نموونەیکی نوێبخش نیشانی بدات، هەماسییەت دەربڕینە لە هەوەستکی ویژدانی، کە بوون هەنگ و شەواز و وێنەیکی تازەی پێدەدا، پێوەندیی بەردەوامی لەگەڵ ژیان و جیهان و بوون نییە، بگرە پێوەندیی پچڕ پچڕ و هەوەستە لە ژیان و جیهان و بوون وەریدەگرێت. لەگەڵ دەخکی کارساتباردا ووبەووی دەکاتەوە. هیچ هونەرکیش لە واقیع جیا نابێتەوە. چاوگی ئەفسوون و هونەرە سەرسوڕهێنەرکان قووڵاییی واقیعن و کرانەوە و جووڵانەوەن بەسەر ژیانی دەستەمێنبوودا.

ئەو جوانییانەی ئەدەب دەزیوێتییەوە و لێی دواوە، زەر کەمتەرلەوەی لە واقیعدا بوونی هەیە. ووبەووبوونەوە نێوان ژیانمان و کاریگەری دەبێت. جوانیبەخش لە ئاستی تواناییدا بەهرە و سروش و هەڵە پیامدارکان هەنوێنی دەکەن.

هەماسییەت لە یەك سەرچاوەوە هەڵدەقوڵێت. ئەمیش چاوگی خەم، دواتر دەپەڕێتەوە بە تاراوگەی ناخ و بەردەوام لەناو وێناکردنی ابردووداو دەژی، وێناکردنی ابردوو هەکارکی بنچینەیی و زاڵە. پلە بە پلەش ئەم هەستەی لا قووڵ و بەهێز بووەتەوە، تا خاڵی دامەزراندن، بەڵام مانەوە لەناو ابردووداو دەربڕین لە ژیان و هەست و بینینی تازە ناکات، چێشنکی دیاریکراوی مرۆڤ و سروشت دەخولێنێتەوە. هەر لەسەر ئەم بنەما و بنچینەیشەوە بەردەوامی بە توانای ابەستەقینەی خۆی داوە، هەستکی قووڵی هەماسی لە قووڵیی بیرکردنەوەی دەدەزینەوە.

ئەو خاڵەی جێگای سەرنجە، کلتووری خەماڵی ئەم شاعیرەی شێدا و هەگری خۆی کردووە، ئەم کلتوورەی بەشێك لە شاعیرانی کوردی پێگەیاندووە. ئەو کەش و بەگ و سەروا و ترپە و ئاوازەی: (مەولەوی و گۆران) هەنایانە ناو شیعری کوردییەوە. ئەم خۆی لە لانەدا و پەڕەی بە پیتی پەدا، کردییەوە کەرستەیکی خاو و لەبار، بەجۆرکی نوێبخش و هاوچەرخانە بکاری هێناوە. لە بواری ترپە و ئاوازدا

کۆمەڵێك هەما و نیشانەی دیکەی پێدا و ڕووتکەی دیاریکراوی دەزیەوە. لە کاتی ئەم ڕووداندا و دەزینەوەیدا لە ڕواڵەت و کرێك و ناوکی وشە و ئیدیەم و دەستواژە و پەند … تاد، ورد بووەتەوە. لەگەڵ نوێبخشی لەتەنیشت یەکتری وەستاندنی دوای تەواما و ناسینی دووری و ئاسۆکانی تەکەنیکی کردوون. لەم ڕووەوە وەك نوێبخشێك خەی لەناوەندی ئەدەبیدا ناساند و لەناوەندیش پەسند کرا. دوای ئەم شاعیرەش دەخی ترپە و ئاواز لە شیعری نوێبخشی کوردیدا بە گوێتر پڕەی سەند. تێگەیشتن و وریایی بەرانبەر ئەم تەکنیکردنە هەبوو، واقیعی ترپە و ئاوازی قەناغی دووەمی نوێبخشی شیعری کوردی بە جۆرێکی دیکە دەرکەوت و هەستەکانی ئاهەنا.

ترپە و ئاواز لەگەڵ زماندا دێتە بوون، وەنەش ڕوونا کییەکە لە وشەوە هەڵدێت و تەواو هەستیار، شیعری کوردی لە شەستەکاندا لەگەڵ دەرکەوتنی: (جەمال شارباژێری) شەواز و ترپە و ئاواز و وەنا و هەڵبەکی وەنەیی دەگمەنی بەخۆوە بینی، کە پێش ئەم بەخێوەی نەبینیبوو. دەقی: (کردگار – فرمێسکی نهێنی، کە شیعر – چاپخانەی کامەران، سلێمانی، ساڵی 1968، ل: 63 تا 67) لە ئەزموونی سەرەتاکانیەتی. مامەڵەیەکی نائومێدانەی لەگەڵ پرسیارەکانی بوون و نەبوون کردووە، تەهەکەشی یەکتریان دەکات و لەسەر بنەڕەت و چەنیەتیی بیرکردنەوەدا لەکیشیان جیا دەکاتەوە. گرینگیی شیعرەکە لە ڕایەڵ و هەڵسووڕاندنی پرسیارەکانیدایە، ڕووداوەکانیشی لە دەرەوەی کات و شوێنکی دیاریکراودا ڕوونادەن. لە دەرەوەی کات و شوێنیشدا هاوتاییەك بە خەی لەگەڵ خەیامدا دەهێنێتە بەر دید، پاشان گفتوگۆ و هەوەدان بە لەك تێگەیشتن، یان پرسیارەکانی خەی لەسەر هەڵبەکی درامیدا دەباتەوە ناو پرسیارەکانی خەیام و درێژەی پەدەدات، (خەیام) و (ئەو) هەردووکیان ئاماژە بە یەك خەسڵەت و نیشانە و سەرچاوە دەدەن، لە خاڵبەکی ورووژێنەر و گرینگدا بە یەك دەگەن. گومان لە پرسیاری بوون و جیهاننناسی دەکەن. پرسیارەکانیش کاریگەریان بەسەر سەرەوە هەیە، بەهەی سەرەوەش دەیباتە ناو ڕایەڵ و تانوپۆی هەش و هەستەکان و دەیخەمڵێنن. داڕژان و ئاوازەکەشی لە بارانی نمە دەچێت، کاریگەریی زۆرە بە ئارامبوونەوەی دەروونی خەمبار. شەوازیشی بە قەناغی سەرەتایی شەوازەکی لەبار و گونجاو و داهێنرانەیە، جۆرەك تەوی نوێبخشی تەدا وەشاندووە. تاکو ئێستاش ئەم شەوازە ماوە و لەملا و لەولای شیعری کوردیدا کاری پەدەکرێت. ئەم بزاوت و جووڵە و مانەوەیش لە سروشتی داهێناندا بەهایەکی ئێستێتیکییە، جوانی و شەوازی بەرهەم هێناوە. بەهای ئێستێتیکیی بەهرە و سرووش دەبەخشێتە مرۆڤی نموونەیی و کاریگەری دەبێت لەسەر

پەروەردەکردنی ئاگایی کۆمەڵگا و کەسایەتی دەخەمڵێنێ.

شیعری ئێم شاعیرە: لە وەرگێڕاندا بەهای شیعرییەتی لە دەست دەچێت. وەرگێڕان ناتوانێت کرێك و ناوەرۆکی شیعر بەتەواوەتی نیشان بدات. شیعرێك وەردەگێڕدرێت، نازاندرێت ئێم شیعرە وەرگێڕدراوە چەند ئێم شیعرەیە، کە لە زمانەکەی خەیدا وشەسازی و خوازە و لێکچووواندنی تێدا بەکارهاتووە. ئەو توانا زمانییە و ئەفسوونە زمانییەی دەگوازرێتەوە، یان لەدەست دەچێت و مانا دەگوازرێتەوە. هەنگێ وردەکاریی شێواز و هوانینی گشتی، تا ئادەیەکی باش بگوازرێتەوە، بەڵام هوانینی خوازەیی، ئەگەر مەحاڵ نەبێت نزیکە لە مەحاڵ. بە جۆرێك بە ئەفسوونی زمانی دەقەوە مووتوربە کراوە، لە وەرگێڕاندا ئەفسوونەکە بزر دەبێت و نزیك دەبێتەوە لە مانای هووکار و هواڵەتی. لەگەڵ ئێم پێزانینەشدا شیعر تەنیا بە زمانی دایك، واتە: زمانی دەق نانووسرێت، ئەی کەناڵی وەرگێڕان، زمانی دووەم: چەن دروست دەبێت. پێوەندیی نێوان توانا زمانی و ئەفسوونی زمانی دەق، لەگەڵ زمانی دووەم: لە چ بارێکیدا وردەکارییەکان بەهێز دەبن.

نیسانی 2008 هەولێر

مەحوی لە نێوان دێی وەك بەردی یارو تیغی رەخنەی خەڵکدا لە شیعری (عەجیبم دێ)دا.. نووسینی/ عەتا قەرەداخی

-١-

شیعری(عەجیبم دێ) یەکێکە لە شیعرەکانی مەحوی کە لە لاپەڕەی 270-272 ی دیوانەکەیدا بەاوکراوەتەوەو لە یانزە دێڕ پێکهاتووە. شیعرەکە هەمان شێوەی شیعرەکانی تری مەحویو زۆربەی شیعری کلاسیکی کوردی ناونیشانی نییە. لە کاتێکدا ئەوە ئاشکرایە کە ئەو ڕێبازە رەخنەییانەی کە کار لە ناو دەقدا دەکەن بایەخێکی زۆر بە ناونیشانی دەق دەدەن چونکە پێیان وایە ناونیشانی دەق وەکو کلیل

وایە بۆ کردنەوەی دەرگای دەق، ئەمەش ئەوەمان بۆ ئاشکرا دەکات کە دەق جەستەیەکی سەربەخۆیەو دەرگای تایبەتی خۆیی هەیەو رەخنەگریش لە هەنگاوی یەکەمدا پێویستی بەوەیە کە ئەو دەرگایە بکاتەوە بۆ ئەوەی بچێتە ناو دنیای دەقەوەو لەوێوە بە زاراوەی نەرسەرن فرای هەوڵی توێکاری دەق بدات، یان بە زاراوەی بارت هەوڵی شیکردنەوەی دەق بدات لە روانگەی بنیادی پێکهێنەری زمانی دەقەوەو لەوێوە لە دوای پرسیارەکانی دەقو شێوازی ئاراستەکردنیان بگەڕێت و لەپاش ئەوەشدا هەوڵی ئاشکراکردنی جیهانبینی دەق بدات.
بەهەرحاڵ ئێمە لە شیکردنەوەی شیعری کلاسیکی کوردیدا بەگشتی ئەو کلیلەمان لەبەردەستدا نییە کە دەرگای دنیای دەقەکەی پێ بکەینەوە ئەوەش رەنگە تا ئەندازەیەك ڕۆڵی هەبێت لە گرانترکردنی شیکردنەوە یان توێکاری دەقی کلاسیکدا، بەڵام دەبێ ئەو راستیەش بڵێین ڕۆڵی ناونیشان تا ئەو کاتە گرنگە کە رەخنەگر دەگاتە جەستەی دەقو دەکەوێتە کاکردن لە ناو ئەو پێکهاتە زمانیەدا.
-٢-
ئێمە دەزانین کە مەحوی هەمان شێوەی زۆرێك لە شاعیرانی کلاسیکی کوردی هەم خوێندنگای ئایینی خوێندویەتیو هەم بووە بە مەلایەکی شارەزاو پایەبەرز لە زانستە ئیسلامیەکانداو هەم شارەزا لە زمانەکانی عەرەبیو فارسیو هەم بە ئاگاو سەردەرچوو لە شیعری ئەو دوو نەتەوەو لەسەرووی هەموو ئەمانەشەوە مەحوی ڕۆبازی تەسەوفی نەقشبەندی وەرگرتووەو لەو بوارەشدا شوێنو پێگەی خۆیی هەبووەو لەگەڵ ئەوەدا کە شاعیرێکی پایەبەرزە، ئەو عاریفو زاهیدێکی دیارو لەبەرچاوەو بۆجگە لە شیعرە ئاینییەکانی، بەرهەمەکانی تریشی کە لە ڕووکەشدا زیاتر وەکو شیعری دڵداری دەردەکەون، بەگشتی ڕەگو ریشەی دڵداریو عیشقێکی مەودا قوڵتریان هەیە کە ئەویش عیشقی خودایی‌و گەیشتنو سەوداسەری نەفسێکە کە وازی لە دنیاپەرستی هێناوەو سەرگەرمی گەیشتن بەدوای گەیشتن بە ڕۆحی باڵاو توانەوە لەو ڕۆحە باڵایەدا. هەموو ئەو وێنەو دەربڕینو ئایەتی قورئانو فەرمودانەی پێغەمبەریش کە بوون بە سەرچاوەی دەقەکانی مەحوی بە مەبەستی ئامادەکردنی زەمینەو فەزایەکە کە تێیدا وێنەی سۆفی یان زاهیدو عارفێك بەرجەستە بکات کە چۆن تێدەکۆشێت بگات بە ڕۆحی باڵاو لەو ڕۆحە باڵایەدا بتوێتەوە کە ئەوەش بەرزترین پلەیە کە سۆفی یان زاهید لە ژیانی خۆیدا بیگاتێ. تەنانەت ئەو شیعرانەشی کە باسی عیشقو دڵداری لەگەڵ ڕەگەزی بەرامبەر دەکەن بنەماو فەزای عیشقی خودایی‌و تەسەوفیان هەیە.
ئەوە ئاشکرایە کە مەحویش وەکو شاعیرانی تری کلاسیکی کوردیو بە تایبەتیش شاعیرانی بابان بە کۆشی شیعری کلاسیکی عەرەبی یان باشتر

بڕین به کێشەکانی فەراهیدی نووسیوێتی کە لە روانگەی ئەدەبی تەنەوایەتیەوە هەرچەن رەخنە لە نالیو سالمو کوردی دەگیرێت لەبەرئەوەی کە پشتیان لە کێشە کوردییەکان کردووە کە کێشی پەنجەیە، هەمان رەخنەش بەر مەحوی دەکەوێت بەڵام دیارە کودەتا کردن بەسەر کێشەکانی پەنجەدا کە شێوازی رەسەنی نووسینی شیعری کوردیە لە لایەن نالیو شاعیرانی تری سنووری میرنشینی بابانەوە کراوەو مەحوی ئەو کودەتایەی نەکردووە بەکو شۆڕش پێی ئەوانەی هەڵگرتووە کە کودەتاکەیان بەرپا کردووە، هەرچەندە دەبێ ئەو راستیەش بدرکێنین کە هاوکاتی مەحوی، شاعیرێکی دیاری تری ئێمە کە مەولەویە بە کێشی رەسەنی کوردی شیعری نووسیووەو نەهاتێتە سەر رێگای نالیو هاوڕێیانی. واتە دەستەبەرداری کێشی پەنجە نەبووە لە نووسینی شیعردا کە کێشی گاتاکانی ئایینی زەردەشتیو کێشی فۆلکلۆری کوردییە، رەنگە هۆکاری سەرەکیش بێ ئەوەی کە مەولەوی شۆڕش پێی شاعیرانی بابانی هەڵنەگرتبێت ئەوە بێت کە مەولەوی لە دەرەوەی قەڵەمڕەوی بابان ژیاوەو ئەوەندەی پەیوەست بووە بە زاری گۆرانیو جوگرافیای جوانو قەشەنگی هەورامانو رەسەنایەتی کوردیو ئیشراقاتی زەردەشتیو رۆژهەڵاتیو تەنانەت نەقشبەندییەوە، ئەوەندە نەکەوتبێتە ژێرکاریگەری ئەزموونی شیعری بابانو کەلتووری عەرەبیو ئیسلامیەوە سەباری پەیوەستبوونو شارەزابوونی زۆریشی لە ئایینی ئیسلامدا.

دیارە ئەگەر بە وردی سەیری بنیادی زمانی شیعری مەحوی بکەین جۆرە پەرەسەندنێکی زمانی پێوە دیارە کە لە رووی زمانەوە کە زمان بنەمای سەرەکی بەرهەم هێنانی گوتارە زیاتر رەگەزی کوردی بوونی پێوە دەبینرێت کە ئەم قسەیە بێ شاعیرێکی وەکو مەولەوی کە زمانو کێشی شیعری بنیادی نووسینیشی کوردیە قۆناغێك دەیباتە پێشتر لە رووی گوتاری نەتەوەییەوە، هەروەك شۆڕشی مەحویش ئەگەر تەنیا لەسەربنەمای روکەشی زمان سەیری بکەین دەکەوێتە پێش زۆرینەی شاعیرانی تری کلاسیکی ئێمەوە لەو روانگەیەوە کە زمانی نووسینی مەحوی بە پێی قۆناغە مێژوویییەکەی خۆی سیاقێکی کوردیتری هەیە لە چاو زۆرێك لە شاعیرانی پێش خۆی ئەمەش لە ئاستێکی قوڵتردا لە رووی پەیوەندی زمانو فیکرەوە ئەوە دەردەخات کە بیرکردنەوەیەکی کوردی ئەگەر زۆر بەهێزیش نەبووبێت لە پشتی ئەو سیاقەی نووسینەوە هەیە، بەڵام ئەگەر ئەم زمانەی مەحوی بەراورد بکەین بە زمانی نالیو سالم لە رووی بارگاوی بوونیەوە بە مەعریفەو جیهانبینیو نەتەوەیی کوردی ئەوا گوتاری مەحوی لە رووی بارگاوی بوونەوە بە رەگەزە نەتەوەییەکانی وەکو فیکرو مەعریفەو جیهانبینی لە ئاستێکی دواتردایە.

عەجیبم دێ لە عەقڵی ئەو کەسە وا تێ دەگا مەردە
کەچی وەك خان خانم دائیما دێ خۆشو بێ دەردە
مەحوی لە دەستپێکی شیعرەکەیدا لە بارەی جۆرە کەسێتیەکەوە دەدوێت کە وای نیشان دەدەن باش لە خۆیان تێگەیشتوونو بەباشی خۆیان دەناسن واتە کەسانێکن بە بۆچوونی خۆیان لە پلەی کەمادان. مەحوی بە لایەوە سەیرە کەسێك خۆی بە مەرد، یان بە مرۆڤی تەواو بزانێت، کەچی هەمیشە ئاسوودەو دڵخۆش بێت. هەرچەندە ئەوە ئاشکرایە کە ئاسوودەیی پەیوەندی بە کەسێتی مرۆڤەوە نییە، یان باشتر بڵێین ئاسوودەیی پەیوەندی بە ئاستی ڕۆشنبیریو هوشیاریییەوە نییە. لە ڕاستیدا مەحوی پێی وایە کەمەڵك بنەما هەن بۆ ئەوەی بە کەسێك بگوترێت کەسی تەواو یان کەسی مەرد، ئەویش ئەوەیە ئەو کەسە پلەی کەمالی هەبێت، هەرچەندە چەمکی "کەمال" چەمکێکی تەواو ڕەهایەو تەنیا لە سنووری ئایینداا جێگای دەبێتەوەو ئەو خاسێتەش تەنیا بە خودا دەبەخشرێتو خاسێتی مرۆڤ نییە، چونکە شتێك نییە بە ناوی مرۆڤی تەواو. بەهەرحاڵ کەسێك کە بە دەربینی مەحوی بە مەرد دابنرێت دەبێ کەسێکی زیرو هوشیار بێتو لەو ئاستەدا بێت بە باشی لە دنیا تێبگات. دیارە کەسێکیش کە بە باشی لە دنیا تێ بگات ئەوە گومانی تێدا نییە گومانی تێدا نییە کێشەی لە هەمووان زۆرتر دەبێت چونکە ئاشکرایە ئەوەی کە لە هەمووان باشتر تێ دەگات زووتر هەست بە کێشەو گرفتەکانی ژیان دەکات، چ کێشەی تایبەتی خۆی بێت، یان کێشەو گرفتی ئەوانی تر، یان لە ئاستێکی تردا دەتوانین بڵێین بۆ کەسی هوشیار ڕووبەڕێك هەیە بۆ بیرکردنەوەو تێامان لە کێشەکانی ژیانو مردن کە ئەوەش بەسە بۆ ئەوەی کە وابکات لە مرۆڤ ئاسوودە نەبێت، لەبەرئەوەی لەبەردەم ترسێکدا ڕاوەستاوە کە ترسە لە مردن، مانای وایە ڕووبەڕی ئاسوودەیی بۆ ئەم جۆرە کەسە ڕووبەڕێکی یەکجار تەسکەو تەنانەت ئەگەر هەشبێت ئەوە شتێکی کاتییەو ناشێت هەتا سەر بەردەوام بێت.
مەحوی پێوانەیەکی تایبەتی خۆیی هەیە بۆ مرۆڤی مەرد ئەویش ئەوەیە کە مرۆڤی مەرد کەسێکە لە هەموو ڕوویەکەوە تەواوو تێگەیشتوو، پێگەیشتوو، هەر ئەوەش وای لێدەکات کە ئاسوودەو دڵخۆش نەبێت چونکە مرۆڤی مەرد ئەگەر خۆیشی کێشەو گرفتی نەبێت ئەوە ناتوانێت چاو لە کێشەو گرفتەکانی خەڵکی بنووقێنێتو لەگەڵ ئازارەکانیاندا نەژی. لێرەدا مەحوی وێنەی جۆرێك لە مرۆڤمان بۆ بەرجەستە دەکات کە تەنیا لە ڕوانگەی خۆیەوە سەیری ژیان ناکاتو تەنیا بۆ خۆی ناژی، بەڵکو دەیەوێت پێمان بڵێت لە چوارچێوەی کەمەڵگەداو بە پێی کەمەڵ بنەمای کەمەاڵیەتی، بۆیار لەسەر کەسێتی هەر کەسێك دەدرێتو کەسێتی هەر کەسێکیش لە ڕوانگەی کەمەاڵیەتی بوونی ئەوکەسەو ئامادەبوونی

لە نێو پەیوەندییە کۆمەڵایەتیەکاندا بایار دەدرێت. کەسێك کە تەنیا لە سنووری بوونی خۆیداو بە پێی پێوانەی تایبەتی خۆی شوناسی مەردایەتی، یان مرۆڤی تەواو، یان باڵای هەیەو بە جۆرێك لە جۆرەکان خاستەکانی کەمال بوون بەخۆی دەبێتو، خاوەنی هەستو عەقڵێکی لەوجۆرەشە کە بەبێ بیرکردنەوە لە کۆمەڵگاو بە بێ بیرکردنەوە لە مرۆڤایەتیو لە ئازارەکانی ئەوانی تر خۆی بە ژیر دەزانێتو لە ئەنجامی ئەوەشدا دنیایەکی پەرتکراو لە کۆمەڵگا بێ خۆی درووست دەکاتو لەو دنیا تایبەتیەی خۆیدا فەزایەکی پێ لە ئاسوودەیی بێ خۆی دەخوڵقێنێو مرۆڤایەتی بە هەموو ئازارەکانییەوە فڕێ دەداتە ئەودیوی ئەو حەسارەوە کە بەدەوری دنیا تایبەتیەکەی خۆیدا هەڵیچنیووە، ئەوە کەسێکی خۆپارێزو خۆپەرستەو لە رووی کۆمەڵایەتیو ئایینیشەوە بە وێنەیەکی نێگەتیف دادەنرێت، دیارە بە هیچ پێوانەیەکیش وێنەی مرۆڤی نێگەتیف یان پاسیڤ نابێتە کەسی مەرد یان کەسی تەواو.

لێرەدا ئەگەر ژیرێتی خاستی مرۆڤی مەرد بێت ئەوە بڵێین لە بەرامبەریدا نامەرد کەسێکە لە دەرەوەی ژیریو عەقڵ، کاتێك کە عەقڵو تێگەیشتن ئامادەبوونیان هەبێت ئەوا سەنگینیو بەهاداریش بوونیان دەبێت، هەرکاتێکیش کە سەنگینیو بەهاداری بوونیان هەبێت، ئەوە بڵێمان سادەییو خاکی بوونیش ئامادەبوونیان دەبێت. هەروەك ئاشکرایە مرۆڤی ژیرو پێ وەکو خانو خانم رەفتار ناکاتو مرۆڤێکی خاوەن بیرکردنەوەو تێڕامان دەبێتو ئەوەش وای لێدەکات کە کەمتر ئاسوودەیی پێوە دیار بێتو هەرگیز مرۆڤی تێگەیشتوو یان بە روانینی مەحویانە مرۆڤی تەواو خۆی لەسەرووی ئەوانی ترەوە نابینێت.

-٤-

بە پیری مەرگەوە فرسەخ بە فرسەخ ڕیون مەردان

ئەوی باکی لە مردن بێ دیارە بڵێو نامەردە

مەحوی لێرەدا وێنای مرۆڤی مەردمان بێ دەکات لە رابردوودا بەوەی کە مرۆڤێك بووە هەرگیز باکی لە مردن نەبووەو لە پێناوی ئەوەی کە بەوای پێی هەبووە نەك لە مردن نەترساوە بەکو بە پیری مردنیشەوە چووە، لەبەرامبەر ئەم جۆرە کەسێتیەدا ئەوی شاعیر وێنەی جۆرێکی تر لە کەسێتیمان بێ دەکێشێت کە لە مردن دەترسێتو خۆی دەشارێتەوە، ئەو وای نیشان دەدات کە ئەم جۆرە کەسێتیە نەك هەر لاوازو بێبنەمان بەکو ناکاراو ناشیرینو نامەردن. ئەگەر مەبەست لە مەرد کەسی خاوەن کەسێتی بەهێز بێت ئەوا لەبەرامبەردا کەسی نامەرد کەسێکی لاوازەو خاوەنی کەسێتیەکی بێ تواناو بێ گەوهەرە. بڵگومان شاعیر پێوانەیەکی دانەوە بێ دیاری کردنی مەردو نامەرد کە ئەویش ئەوەیە ئەگەر کەسێك بەپیری مەرگەوە بچێت ئەوە کەسێکی مەردەو ئەگەر لە

مردنیش بترسێت ئەوە نامەردە، بەبێ ئەوەی هۆکار بێ چوون بەپیری مەرگەوە یان بێ ترسان لە مردن دابنێت. دیارە ئەوە ئاشکرایە لە مێژووی مرۆڤایەتیدا کەسانێکی زۆر قوربانیان بە ژیانی خۆیان داوەو لە پێناوی بیرو باوەڕ، یان هەر شتێکدا کە بەوایان پێی هەبووە ژیانی خۆیانیان بەخشیووە, مەبەستمان لەم قسەیەش ئەوەیە دەبێ ئامانجێك هەبێت شایانی ئەوە بێت مرۆڤ خۆیی لە پێناودا بەخت بکات، یان لە پێناویدا بەرەو پیری مەرگ بچێت، بۆیە لێرودا دەتوانین بڵێین بەهای ژیانو مرۆڤ زۆر لەوە گەورەترن کە بەخۆایی لە دەست بدرێن، هەر بۆیە هەتا ئەو ئامانجە دیاری نەکرێت کە مرۆڤ لە پێناویدا بەرەو پیری مەرگ بچێت، پێموایە ئەو دادوەری کردنە لە جێی خۆیدا نابێت، ئەگەر بەوامان بەوە هەبێت کە مرۆڤ گەورەترینو پێبەهاترین سەرمایەی سەرگێی زەویییەو تەنیا لە پێناوی ئامانجە بەرزەکانی وەکو ئازادیو سەربەستیو لە پێناوی مرۆڤایەتیو بە مرۆڤبووندا رەوایە قوربانی بداتو بچێت بە پیری مەرگەوە. کاتێ مەحوی ئەوکەسانە بە بڕیو نامەرد ناودەبات لە پای ئەوەی لە مردن دەترسن، پێمان نالێت کام مردنو لە پێناوی چیدا، ئەمانە شایەنی ئەوەن کە بمرن، یان بە دەربڕینکی تر ئامانجێك دەستنیشان ناکات تا پێمان بڵێت ئەو کەسەی ئامادە نەبێت لە پێناوی ئەو ئامانجەدا قوریانی بدات تا دەگاتە ئاستی ژیان بەخشینیش، ئەوە کەسێکی نامەردە. لێرەوە بە ئاشکرا جۆرێك لە نائاشکرایی لە تێواننی مەحویدا هەیە بۆ چەمکی ژیانو مردنو، پێدەچێت ئەو تەنیا لەو تیشکە نیگایەوە سەیر بکات، مرۆڤی مەرد ئەو مرۆڤە خۆنەویستەیە کە هەمیشە گیانی قوربانی دان تیایدا باوەستە، بەبێ ئەوەی پێمان بڵێت قوربانیدان لە پێناوی چیداو بۆچی؟ واتە بە پێچەوانەکردنەوەی چەمکی میکاڤیلیانەی " ئامانج پاساوی ئامراز دەدات" دەبێ ئامانجێکی ئەوتۆ هەبێت کە شایانی ئەوە بێت مرۆڤ لە پێناویدا بمرێت. لە کاتێکی وەهاشدا ژیان دەبێتە ئامراز لە پێناوی ئامانجێکدا کە بێگومان دەبێ ئەو ئامانجە لەو ئاستەدا بێت ژیانی لە پێناودا بەخت بکرێت.

-٥-

لەبەر قاپی مەحەببەت ئەو خودا پێ داوەیە رووسوور
حەزینە، دیدە پێ ئەسرینە، دڵ خوێنینە، روو زەردە

مەحوی وەکو چاودێرێك راوەستاوەو لە سەرەوە سەیر دەکاتو هەر لەوێشەوە بۆیاری ئەوە دەدات کە کێ رووسوورە، واتە ئەوە کێیە شووناسی خۆیی بەدەست هێناوەو هیچ ترسێکی لە رووبەووبوونەوە، یان لە بەرەو پیری چوونی مەرگ نەماوە؟ ئەو پێی وایە کەسی رووسوور تەنیا ئەو کەسەیە لە بەردەم دەرگای خۆشەویستەکەیدا شانی

لێداداوەو گەیشتووە بە جۆرێك لە یەقین، کە ئەوەش لوتکەی ئاسوودەییەو رزگاربوونی مرۆڤە لە ترس یان لە هەر گومانو دوو دڵیەك بەرامبەر بە ئایندەی خۆی. هەرچەندە لێرەدا مەحوی باسی ئەوە دەکات ئەو کەسەی دەگاتە بەردەرگای دڵدارەکەی هەرچەندە خەمبارێو چاوی پڕ لە فرمێسكو دڵی شەقارو رووی زەردو لێوبەباریش بێت، ئەویش لە ئەنجامی ئەوەدا کە رەنگە دڵدارەکەی بێ مەیل بێتو لای لێنەکاتەوە، ئەوە هێشتا ئەو کەسە رووسوورە، مادەم گەیشتۆتە مەرتەبەیەك کە کە نزیکبوونەوەو گەیشتنێتی بێ بەردەرگای دڵدارەکەی.

جارێکی تر هەمان شێوەی ئەوەی لە ئەزموونی شیعری مەحویدا هەستی پێدەکرێتو دەبینرێت، ئایا مەبەست لە دڵدار لێرەدا کێیە؟ ئەی دەلالەتی عیشق بوون لێرەدا چییە؟ ئەی بەرقاپی دڵدار چی دەگەیەنێت؟ ئایا ئەگەر ئەم دڵدارە بوویەکی مەجازی نییە، ئەوە چی دەگەیەنێت کە عاشق بگاتە بەرقاپی دڵدارەکەیو، کەچی لەوێدا خەمبارو زەردو چاو پڕ لە فرمێسكو دڵپڕخوێنین بێتو کەچی بەسەرکەوتووش ناوببرێت؟ لێرەدا بە ئاشکرا دەردەکەوێت ئەوەی مەحوی باسی دەکات فەزای بوونی دوو دڵدار نییە، واتە نێرو مێ، بەڵکو بە ئاشکرا دیارە ئەو زەمینەیەی ئەو بەرجەستەی دەکات، زەمینەی خوداپەرستێکو خودای خۆیەیەتی، یان زەمینەی سۆفییەکو خودای خۆیەتی، کە نزیك بووەتەوە لەوەی بگات بە دیداری ڕاحی باڵا. کەواتە لێرەدا ئەوە ئاشکرا دەبێت ئەوی سۆفی مادەم گەیشتۆتە بەرقاپی خودای خۆیو هەڵی ئەو نزیکبوونەوەیەی بێ ڕەخساوە با لە بارودۆخێکی ئاڵوزو خراپیشدا بێت بەڵام بێ ئەو سەرکەوتنو رووسوورییە چونکە لەبەردەم قاپی ئەوی بەرزو باڵادایە کە ئەوەش وای لێدەکات لە ئاواتی هەرە گەورەی خۆی نزیك بووبێتەوە کە گەیشتن بە ڕاحی باڵاو تواندنەوەیە لەو ڕاحەدا. دیارە بێ کەسی سۆفیش سەرباری هەستکردن بە رووسووریو بەسەرکەوتنیش کەسێکی سادەو خاکیو لە خوداترسەو، هەمیشە ماتو خەمگینو چاو پڕلە فرمێسك دیارە، ئەوەش دیسان وەکو خاسێتە دەرەکیەکان یان رووکەشەکانی سۆفی وایە چونکە ترس لە خوداو ڕاوەستان لەبەردەم گەورەیی ئەودا هەمیشە ئەوە لەلای کەسی سۆفی یان زاهیدو دەست لە دنیاشۆردو دڕووست دەکات کە هەمیشە بە لاوازی لە بەردەمی ئەو هێزە باڵایەدا ڕاوەستابێتو چاوەوانی سۆزو بەزەیی ئەو بکاتو، وەهاش تێبگات هەر خۆنمایشکردنێك کە بۆنی دڵخۆشیو ئاسوودەییو خۆبەشتزانینی لێ بێت دەشێ ببێتە هۆی ڕەنجاندنی خوداو سەرئەنجام ئەوەی تاکو ئێستا پێی باوەو پێی گەیشتووە، کە گەشتنە بەرقاپی ئەوە لە دەستی بچێت. ئەمە سەرباری ئەوەی کە دەشێ بێ کەسی لەم جۆرە شتێك نەبێت کە مایەی دڵخۆشیو ئاسوودەیی بێت مادەم لەبەردەم

مەترسی مردنو لێپرسینەوەی ئەو دنیادایە. دەشێ ئەو رەنگ زەردیو خەمگینیو چاوی پڕفرمێسکەشی دەرئەنجامی بیرکردنەوو تۆامان بێت لەو چارەنووسە نادیارەی لە بەردەمیدایەو ترس بێت لەوەی کە هەر دێبەدنیاخۆشبوونو ئاسوودەییو پێکەنینێك ببێتە هۆی رەنجاندنی خوداو سەرئەنجام ئەگەری گەیشتن بە ڕەحمی باڵای ئەوی لە دەست بچێتو سەرگەردانو بێچارە بمێنێتەوە، بەواتا لە ترسی رەنجاندنی خوداو لەدەستچوونی سۆزو بەزەیی ئەو بەوشێوەیە خۆی نیشان بدات ئەویش لە ترسی ئەوەی نەوەکو ئەو دنیای بێ کۆتایی لەدەست بچێت. لێرەدا مەحوی بەرجەستەی کەسێتی رووسوورو سەرکەوتوومان وەها بێ دەکات کە کەسێکە سەرباری نزیکی لە خوداوە، لەبەر رازیکردنی خودا لە خۆی هەمیشە بەسادەییو گەدایانە خۆی نیشان دەداتو لاوازو بێ دەسەڵات خۆی دەنوونێنێتو لەبەر تواناو دەسەڵاتی خودادا ئەم هەمیشە لاوازو بێ تواناو ناکارایەو، تاکە شتێك کە دەتوانێت بیکات ئەوەیە کە هەوڵبدات خودا لە خۆی رازی بکات بەو ئومێدەی بە دیداری ڕوحی باڵای ئەو بگات، دیارە لە ڕوانگەی تەسەوفیشەوە بەرزترین ئامانجی سۆفی ئەوەیە بگات بە ڕەحمی باڵای خوداو لەو ڕەحە باڵایەدا بتوێتەوە.

-٦-

لە ئەحبابی قەدیمی بەزمی ئولفەت ماوەتن دوو تەن
یەکێ پەروانە هەم دەردە، یەکێ بولبول کە هەم فەردە

مەحوی لە دەربەدەرێنکی ناڕاستەوخۆدا باس لەوە دەکات شتەکان لە جێگای خۆیاندا نەماونو گۆڕانکارییان بەسەردا هاتووە، لەو نەوەندەشدا سەرجەمی ئەوانەی کە ئاشناو هۆگری ئەم بوون واتە ئەمی عاشق هیچیان وەکو خۆیان نەماون تەنیا دووانیان نەبێت کە ئەوانیش پەروانەو بولبولن. لێرەدا ئەوە ئاشکرا دەبێت مەحوی لە ڕوانگەی بەردەوامیو جێگیری هەرکەسێك لەسەر ئەوەی بۆای پێی بووە، یان وای نیشان داوە کە لەو بوارەدا کاردەکات، دەوانێتە ژیانو دەورو بەرو کێی هەڵبژێرێتو جۆرەی کەسەکان. ئەو پێی وایە کەسانێکی زۆر ئیدیعای عیشقو عاشقبوونیان کردووە، دیارە مەبەست لە عیشقو لە عاشقبوونیش هەروا شتێکی ڕووکەش نییە لە تۆانینی مەحوییەوە، بەڵکو عیشق مەسەلەیەکی گرنگەو بریتیە لە قوربانی دان، کە ئەوەش تەنیاو بەس تەنیا بە کەسی خۆنەویستو زاهیدو سۆفی دەکرێت واتە کەسێك کە دەستی لەهەموو شتێك شۆردبێتو تەنیاو بەس تەنیا لە پێناوی عیشقەکەیدا بژیو تەنیا کەسی لەوجۆرە دەتوانێت قوربانی بدات. بگومان لێرەوە دەشێ چەمکی عیشق زۆر فراوانو گشتگر بێتو تەنیا هەر عیشقی نێوان دوو ڕەگەزەکە نەبێت، بەڵکو عیشق بێت لە هەموو ئاستێکدا واتە لێرەدا عیشق دەلالەتی ئەو مۆتیفە هەڵدەگرێت کە مرۆڤ بێ خۆبەخت

کردنو خۆنەویستی دەجوڵێنێت. بە هەرحاڵ مەحوی دەیەوێت بڵێت لە ناو هەموو ئەو واقیعەی کە ئەمی تیادا ژیاوەو لە کاتێکیشدا ئەم بە بڕچوونی خۆی نوێنەرایەتی مرۆڤایەتی دەکات لەسەردەمی خۆیدا، عیشقبوون تەنیا وەکو مەسەلەیەکی ڕۆژ وابووە، ناتوانرێت کەسێك بدۆزرێتەوە کە عاشقی ڕاستەقینە بووبێت بۆجگە لە پەروانەو بولبول.
ئەوە ئاشکرایە مەسەلەی عیشقبوونی پەروانە کە لێرەدا مەبەست پەپولەیە، چیرۆکێکی ئەفسانەییە لە مۆژووی مرۆڤایەتیداو وەها لێکدەدرێتەوە کە پەپولە ئەوەندە ڕووناکی خۆش دەوێتو ئەوەندە عەشقی ڕووناکیە کاتێ لە شەودا تیشکی مۆم دەبینێت لێی نزیك دەبێتەوەو بەردەوام بە دەوریدا دەخوڵێتەوەو لەگەڵ ڕێشتنی کاتیشدا نیوەتیرەی ئەو بازنەی کە پەپولە بە دەوری مۆمەکەدا پێی دەخوڵێتەوە کورتتر دەبێتەوەو بەو پێیەش پەپولەکە زیاتر لە گڵی مۆمەکە نزیك دەبێتەوە تا باڵەکانی گەدەگرنو دەسووتێن، بەوەش پەپولەکە توانای فڕینی نامێنێتو دەکەوێتە خوارەوەو بە سووتاوی دەمرێت. ئەمەش جوانترین نموونەی قوربانی دانە لە پێناوی خۆشوویستنی شتێکدا، پەپولەیەك کە عیشقی ڕووناکی مۆمە سەرئەنجام گڵی ئەو مۆمە دەیسووتێنێت، ئەمەش بەرزترین شۆوازی عیشقبوونە کە لە پێناوی خۆشەویستیو عیشقبووندا ئەوەندە نزیك دەبێتەوە تا گڵی ئەو عیشقە بیسووتێنێت، لێرەدا دەشێ وەها لێکبدرێتەوە کە عیشق بە خۆی سەرباری ئەوەی قوربانیدانە دیسان بریتیە لە دنیایەك کە سەرتاپای خاوێنیو بگەردیو خۆنەویستیە.
بە گوێرەی بولبول ئەوە ئاشکرایە کە باڵندەیەکە لە فڕکلێرو ئەدەبی گەلاندا وەکو هاوتای دڵدارانی ڕاستەقینەو عیشقی هەمیشەیی گوێ باس دەکرێتو زۆربەی کات کراوە بە ناوەند بۆ ئەوەی باشترین عاشقو بەختەوەرترین عاشقی پێ بەراورد بکرێت. مەحوی پێی وایە هەر ئەو دووانە لەسەر پەیمانو بەڵێنی خۆیان ماونو هەر ئەوان ڕێگاو ڕەوتی خۆیانیان نەگۆڕیووە، ئەمش ئەوە دەگەیەنێت بەلای ئەوی شاعیرەوە هەر ئەمان نموونەی ڕاستەقینەی عیشقو دڵدارین چونکە لەو بەڵێنو پەیمانانەی کە داویانە پەشیمانو پاشگەز نەبوونەتەوەو نابنەوە. دیارە ئەوەش خاسێتی سەرەکی عاشقە کە هیچ کەسپو بەربەستێك ناتوانێت لە ڕێگای ڕاستەقینەی عەشق لایبدات. بگومان ئەوەی لێرەدا ئاشکرا دەبێت ئەوەیە مەحوی باسی زەمینەو بارودۆخێك دەکات کە تیایدا بنەماکانی عیشق هەرەسیان هێناوە، بۆیە لەو هاوەڵانو هاوخەمانەی کە ئەو باسیان دەکاتو ئێستا بەجۆرێك لە گلەییو گازەندەوە لە بارەی خۆیانو عیشقبوونیانەوە دەدوێت تەنیا پەروانەو بولبول ماونەتەوە.
دیارە ئەوە ئاشکرایە عیشقو خۆشەویستی مۆتیڤو جوڵێنەری ژیانن،

ئیتر ئەو عیشقو خۆشەویستیە هەر جارو هەر شوەیەك بۆت واتە عیشقو خۆشەویستی نیوان دوو رەگەزەکە بۆت، یان عیشقی خودایی بۆت، یان خۆشەویستیو عیشقی خاكو زەدو نیشتیمانو نەتەوەو مرۆڤایەتی بۆت، یان عیشقی کارو پیشەو ئارەزووە جۆراوجۆرەکانی مرۆڤ بۆت. گرنگ ئەوەیە ناشۆت بە جیدیو بە دڵسۆزی مرۆڤ لەسەر هیچ شتێك بەردەوام بۆت ئەگەر جۆرێك لە عیشقبووونی بێ ئەو بوارە نەبۆت. بە پێچەوانەکردنەوەی ئەم بۆچوونە، مەحوی دەیەوێت بڵێت ئێستا کە کار رووی لە هەورازەو شتەکان گەوهەرو جوانی خۆیانیان لە دەست داوەو تەنانەت بەهای مرۆییەکانیش وەکو پێشتر گرنگو پێ بایەخ نەماونەتەوە، لەبەر ئەوەیە رۆحو گەوهەری عیشقبووونی مرۆڤ بێ شتەکانو بێ خودی خۆیشی گیانی بەسەردا هاتووەو وەکو ئەو شوەو خاوێنو مانادارەی پێشتری نەماوە. کەواتە لێرەدا دەتوانین بڵێین عیشق کە جوانێنەرو بزوێنەرو پاڵنەری مرۆڤە بێ ئەوەی لە بەرزترین ئاستی مرۆڤایەتدا بێتو بێ ئەوەی بجوڵێتو بینابکاتو جوانی و راستی مرۆڤایەتیەکی باڵاترو پێبەهاتر بەرهەم بهێنێت، ئێستا ئەو مەتیڤە خۆی لە شکستو هەرەسدایە، بۆیە هەموو شتەکانی تریش شواونو رووی گەشیان تەلخو ناشیرین بووە. دیارە ئەمە بۆچوونی مەحویە سەبارەت بەو قەیرانەی کە رۆحی عیشقو خۆشەویستی لە هەموو ئاستەکاندا دووچاری بووە، بەڵام دیارە ئەوەش ئاشکرایە کە زۆرجار گیانکاریەکانی ژیان کاریگەری راستەخۆی لەسەر نەك هەر رەفتارو هەڵسو کەوتی مرۆڤ دەبێت بەڵکو کاریگەری لەسەر گەوهەرو ماهیەتی مرۆڤ خۆیشی دەبێت.

-٧-

برالە! ئەم هەموو ئبالە بێ بەو گەردنە حەیفە
بنیشێ بەم حەدە ئەم گەردە لەو مینایی بێ گەردە

مەحوی لە دوای ئەوەی کە باس لە گیانی خەڵکو بەردەوامنەبوونیان لە سەر عیشقو خۆشەویستی دەکاتو ئەوەش بە هۆکاری بێبەهابوونو بێ گەوهەربوونی ژیان دەزانێت چونکە بنەماو پێوانەیەك نەماوە بێ بەرهەم هێنانی جوانیو بێ ئەوەی کە قوربانی لە پێناودا بدرێت، ئێستا روو دەکاتە دەرەوەی خۆی کە پێدەچێت هەموو خەڵکی مەبەست بێتو داوایان لێ دەکات کە ناشێت (ئەو) تاوانبار بکرێتو کەمەڵك گوناهی بدرێتە پاڵ لە کاتێکدا ئەو کەسێکی نەناسراوە لە چوارچێوەی دەقەکەداو مەگەر تەنیا لە رێگای وەسفەکانی ئەوی شاعیرەوە لەم دیەدا بتوانرێت شووناسێك بێ ئەو بدۆزرێتەوە، وەسفەکانی شاعیر بێ ئەو کەسەی کە تا ئێستا نازانین کێیە، دەری دەخات مەبەست لە (ئەو) کەسێکی گەردن هاوشوەی مینای بگەردە کە ئەمەش لە ئاستێکدا کە تەنیا رووە فیسیۆلۆجیەکەیەتی دەری دەخات کە مەبەست لە (ئەو)

ئافرەتە، هەرچەندە دەشێ لە رووی مەعنەوییەوە ئەوی گەردن بڕگەرد مەبەست لە ئەوڕکی خاوڕنو پایەبەرزی دوور لە هەر گوناەو کەمو کورتیەك بێت.
لێرەدا جێگای خۆیەتی ئەو پرسیارە بکەین کە مەبەستی مەحوی لەو هەموو ئێباڵەیە واتە ئەو هەموو گوناە یان تاونبار کردنە چییە؟ ئەی ئەو گەردنە گەردنی کێیە؟ بەهەرحاڵ ئەو پەراوێزەی کە پایەبەرزان مامۆستا مەلا کەریمی مودەڕیسو کاکە حەمەی کوڵی بێ ئەم دێڕەیان نووسیووە ئەوەمان پێ دەڵێت ئەو گەردنە بڕگەردە گەردنی یارەو تاوانی کوشتنی دڵدارانی دراوەتە پاڵ. دەشێ ئەمە بڕچوونێك بێت بەڵام لە هیچ شوێنکی تری ئەم دەقەدا بە ئاشکرا باسی ئەوە نەکراوە کە یارێك هەیە لەبەر گوێنەگرتنی، یان لەبەر وەڵام نەدانەوەی بێ سۆزو خۆشەویستی کەسانی تر بووبێتە هۆی مردن یان دڵشکاندنی ئەوانی تر، لێرەدا هەمان بڕچوونی شکسپیر لە بازرگانی ڤینیسیادا دووبارە دەبێتەوە کاتێ کە پۆرشیا قسە بێ نۆریسای کارەکەری دەکاتو دەڵێت "بێ ئەوەی وابکەم لە پیاوان بڕوا بهێنن بەوەی کە من پیاوم باسی ئەوەیان بێ دەکەم کە چۆن چەندەها ئافرەت داوای خۆشەویستیان لێکردووموو لەبەرئەوەی من وەڵامم نەداونەتەوەو رەفزم کردوون لە داخدا نەخۆش کەوتوونو مردوون" .
بۆیە لێرەوە دەشێ وای بۆبچین مەحوی باسی شێخەکەی بکات کە کەسێکی خاوڕنو بڕگەردە یان تەنانەت رەنگە مەحوی باسی خۆی بکات کە چۆن خۆی بە خاوڕنو بێ گوناە دەزانێت بەڵام چۆن لەو بارودۆخەی ئەوسای سلێمانیدا هەندێ جار دڵیان شکاندووەو ئازاری ڕۆحیان داوە بە تایبەتی لە دوو ڕووەوە کە یەکەمیان ئەو ئازارەیە کە ڕۆبازەکەی مەحوی کە ڕۆبازی تەسەوفی نەقشبەندییە لە پێش لە دایکبوونی مەحویو لە دوای ئەوەش لە سنووری میرنشینی بابانداا پێی گەیشتووە. دووەمیشیان ئەو ئازارە بێت کە لە ئەنجامی هەڵوێستو ڕوانینی نوخبەیەك لە خەڵکی سلێمانیەوە بەرامبەر بە هەڵوێستی دڵستانەی مەحوی بێ سوڵتان عەبدوحەمیدو دەوڵەتی ئیسلامی درووست بووە، کە پێدەچێت مەحوی سەرباری هەستێکی ناکامڵی کوردایەتی بڕوای وابووبێت کە تەنیا دەسەڵاتی دەوڵەت یان لوتکەی هەرەمی دەوڵەتی عوسمانی بتوانێت پارێزەرو دابینکەری ژیانی خەڵکی بێت. ئەم هەڵوێستەی خەڵك وای لە مەحوی کردبێت بە ڕاستی هەست بکات غەدری لێدەکرێتو ڕۆحی ئەم خاوڕنەو گەردنی وەکو مینای بڕگەردەو شایانی ئەوە نییە کە ئەو هەموو تاوانو گوناهەی بخرێتە ئەستۆ.
-٨-
لە دەورمدا حەصار: ئافەت ، لە سەر سەر خەیمە:درێی ئاە
لە سایەی عیشقەوە بوومە شەهی صاحیب سەراپەردە

دەشێ مانای ئەم دێرە زۆر پەیوەست بێت بە دۆخی پێشترەوەو ئەگەر لەو روانگەیەوە دۆخی پێشترمان لێکدایەوە کە مەحوی مەبەستی لەو کەسەی کە ئێبالی تاوانکردنو گوناە کردنی دەخرێتە پاڵ خۆی بێت ئەوا لێکدانەوەی ئەم دێرەش زیاتر دەبێتە دەروازەیەك بۆ لێکدانەوەی ئەو بارە ناهەمواریەی کە مەحوی خۆیی تێدابووەو باسی خۆی دەکات لەو بارو دۆخە ناهەمواریدا کە وەکو گوتمان دەشێ بۆزاربوونی مەحوی بەهۆی هەڵوێستی توندو بێبەزەییانەی خەڵکەوە بەرامبەری دروست بووبێت.

مەحوی باسی شۆڕنو جێگاو بارودۆخی خۆی دەکات کە چۆنەو بە چ شێوەیەکە. لەوە دەدوێت کە دەوری بە حەسار یان شورایەك گیراوە کە ئەوەش ئەگەر رووە مادییەکەی سەیر بکەین مانای ئەوەیە کە مەحوی لە نێو چوار دیوارێکدایە کە ئەوەش جۆرێك لە خاستی زیندانی بوون یان دەستو پێبەستنی هەیەڵو لە پشتی ئەم وەسفەشەوە ئەوە ئاشکرا دەبێت کە بەجۆرێ لە جۆرەکان ئەو باس لەوە دەکات کە ئازادی ئەو سنووردار کراوە، یان لێی داگیر کراوە. هەر لە پاڵ ئەوەدا باسی ئافات دەکاتو لەوەش دەدوێت لەسەر سەریشی خۆمە هەیەڵو دووکەڵی ئاەوخەفەتیش سەری خەیمەکەو ئاسمانی گرتووە. ئەگەر بەوردی سەیری ئەم فەزایە بکەین ئەوا تێدەگەین ئەمە فەزای پێوەندکردنو داگیرکردنی ئازادی کەسێکە کە تەنانەت ئەگەر بە خەیاڵیش بێت هەست دەکات لە چوارچێوەیەکدا لە قاڵب دراوەو ئافاتو بەڵا یەخەیان گرتووەو تەنانەت رووناکی ئاسمانیش نابینێت چونکە ئاەو نااینی بە جۆرێکە ناخی دەسووتێنێتو دووکەڵی ناخی بەرزدەبێتەوەو رووی ئاسمانی لێ دەتەنێتو نایەلێت هیچ ببینێت..

مەحوی باسی ئەم بارەی خۆی دەکاتو دەڵێت ئەوێك کە عاشقی جوانیو خاوێنیو بەها باڵاکانەو عاشقی گەیشتن بە ڕۆحی باڵای خوداو تواندنەوەیە لەو ڕۆحە باڵایەداو بۆ ئەو مەبەستەش بەلای ئەوەوە نموونەی بەرزو باڵا بۆ جێبەجێ کردنی پەیامی ڕووەو بەرزی ئایینو زوهدو خاوێنی تەسەوف دەوڵەتی ئیسلامیو دەسەڵاتی ئیسلامیە کە ئەویش لە کەسێتی سوڵتان عەبدولحەمیدو خەلافەتەکەیدا بەرجەستە دەبێت، بێتە مایەی سەرزەنشتکردنی ئەم لە لایەن خەڵکەوەو بەم هەڵوێستەش ئەم بووەتە مایەی ڕەخنە لێگرتن لە کاتێکدا ئەو خۆی بە پاشای ڕێگای ئەو عیشقە دەزانێت. کەچی ئەو عیشقە بێ دەبێتە مایەی سەرئێشەو قسەو ڕەخنەو لە ئەنجامی ئەوەشدا خەمو خەفەت دەوری دەدەن، هەرچۆن دەواری سەردەمی کۆچی گەرمیانو کوستانی خەڵکان بە پەردەیەکی گەورە دەورە دەدراو ئەو پەردەیەش دەوری دیواری دەبینی، دیارە ئاشکرایە کە دیوار بەربەستێکە بۆ جیاکردنەوەو پاراستنو تایبەتمەندکردنی شوێن بۆ ئەو کەسەی لە ناویدا دەژی. بەهەمان شێوە

دیواری خەفەتو ئازار ئەمی شاعیر لەوانی تر پەرت دەکاتواتە لێرەدا ئەو دەلالەتە بەرهەم دێت ئەوەی کە بەشی خەفەتو مەینەتە تەنیا هەر ئەوی شاعیرە. ئەم ئێستا لە ئەنجامی عەشقبوونیەوە بێ جوانیو بێ زوهدو بێ راستیو بێ دڵسۆزی، چواردەوری گیراوەو دووکەڵی خەمو ئازار سەرسەری گرتووەو دنیای لێ بچووك کراوەتەوەو وەکو ئەوە وایە لە نێو دەوارێکدا دیل کرابێت، ئەمەش هەمووی لە سایەی عیشقدایەو لە پێناوی عیشقدا دووچاری ئەم دەردە سەرییە بووە. هەروەك ئەگەرێکی لاوازیش هەیە کە وەها لێکبدرێتەوە ئەم لە سایەی عیشقدا بووبێتە خاوەنی دەوارو ئەو دەوارەش سەرتاپای بە خەمو خەفەتو بەدبەختیو دووکەڵی ئاەو نالین دەوری گیرابێت. بەڵام ئەگەر ئەم بڕچوونەی دووەم راست بێت ئەوا تەنیا خۆی بەرپرسیارە لەو بارەی تێیکەوتووە چونکە ئەوە ئەنجامی عیشقە، کەواتە لە بارێکی وەهادا پێویست ناکات باسی کەسی تر بکاتو بە دەنگی بەرز بە گوێی خەڵکی تردا بچڕێنێتو بڵێت (برالە ئەم هەموو ئێبالەیە بێ بەو گەردنە حەیفە). لێرەوە ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت کە دەشێ مرۆڤ رۆگایەك هەبژێرێت یان تەواوێنێکی هەبێتو لە هەموو رۆگاو تەواوێنێکی تری بەلاوە راستترو درووستتر بێت، ئەمەش شتێکی سروشتیە، بەڵام دەبێ ئەو بڕچوونەشی هەبێت کە مەرج نییە هەموو خەڵکی تر ئەو رۆگاو تەواوێنەی ئەمیان بەلاوە راستو درووست بێت، هەر بۆیە دەبێ چاوەڕوانی ئەوە بکات کەسانێکی تر هەبن نەك لەگەڵ رۆگاو تەواوێنی ئەمدا ناکۆك بن بەکو دەشێ دژیشی بن. بۆگومان ئەگەر مرۆڤ بەم شێوەیە سەیری دنیای کرد ئەوا هەموو شتەکان بە ئاسایی وەردەگرێتو بەوجۆرەی مەحوی تووشی هەڵچوون یان کاردانەوەی تووند نابێت.

-٩-

چڵن ئەو دێتە چاوی من کە یەکسەر عونصوری ئاوە
مەحاڵە من کە بچمە دێیەوە، دێ کیشوەری بەردە

مەحوی باسی خۆیو یار دەکاتو ئاشکرای دەکات کە ئەمو یار لە دوو توخمی جیاوازن، ئەم لەو وەسفەیدا کە بێ خێیی دەکات وەکو مرۆڤێکی ئاسایی وەسفی خۆی دەکات. بەڵام ئەوی یار بە دوو جۆر وەسف دەکات لە یەکەمیاندا وای نیشان دەدات یار لە توخمی ئاوە، لە دووەمیشیاندا وەکو مرۆڤ نیشانی دەدات کە دڵی هەیەو ئەو دەشێ سەرباری رەقی هێشتا دڵی مرۆڤە چونکە دەشێ ئەم بچێتە دێیەوە. سەرەتا مەحوی ئەوی یار دەباتەوە سەر رەگەزی ئاو کە ئاویش چەند خاسێتێکی هەیە وەکو ئەوەی ناگیرێتو تەنیا بەهێی شتێکی ترەوە دەتوانرێت بەرجەستە بکرێت کە ئەمەش رۆگرە لەوەی کە چاوی ئەم بتوانێت وێنەی ئەم بەرجەستە بکات، لێرەشەوە مەحوی دەمان گەڕێتەوە بۆ ئەو بڕچوونەی کە باسی بینینو بەرجەستەکردنی وێنەی شتەکان

دەکات، کە گوایە چاو تیشکێك ئاراستەی ئەو شتە دەکاتو بەوەش وێنەی ئەو شتە لە چاودا بەرجەستە دەبێت. بەڵام لێرەدا وێنەی ئەوی یار لە چاوی ئەمی شاعیردا بەرجەستە نابێت هۆکەشی ئەوەیە ئەوی یار لە توخمی ئاوەو وێنەو ڕەنگی ئاویش بەرجەستە نابن لە چاوی ئەمدا. لێرەدا ڕەگەزی ئاو ئەو دەلالەتە بەرهەم دەهێنێت کە ئەوی یار تەنیا لە خەیاڵدا بوونی هەیەو پێناچێت بوونێکی واقیعی هەبێت مادەم نە لە چاوی ئەمدا دەبێتە وێنەیەکی بەرجەستەو نە ڕەنگیشی جێگیریشی دەبێت. ئەم بۆچوونەش لە نیوەی دووەمی ئەم دێڕەدا زیاتر ئاشکرا دەبێت کاتێ شاعیر باسی ئەوە دەکات کە هەرچۆن وێنەی یار لە چاوی ئەمدا بەرجەستە نابێت بەهەمان شێوە ئەمیش ناتوانێت لە دڵی ئەودا جێگا بگرێت چونکە ئەوێك کە وێنەیەکی بەرجەستەی نەبێت مانای وایە تەنیا لە خەیاڵو وەهمدا بوونی هەیەو ناشێت دڵی هەبێت هەتا ئەم بچێتە دڵیەوە. کەواتە لێرەدا ئەوی شاعیر جۆرێك لە یەکێپیا دروووست دەکات کە ئەویش یەکێپیای بە ئاوبوونی یارە، ئاویش توخمێکی بێهەنگو بێ بۆنو بێ تامو بێ شێوەیە.

لە ڕووی زانستیەوە بوونی مرۆڤ دابەش دەبێت لە نێوان دنیای (مشك)عەقڵو دنیای (دڵ) واتە دنیای حەزوو ئارەزووە دنیایی و غەریزەییەکانی مرۆڤ. دنیای عەقڵ، دنیای کۆنترۆڵ کردنو دیسپلین کردنو جوڵەیە بە پێی بەرنامەو نەخشە. دنیای دڵیش دنیای حەزوو ئارەزووە غەریزیو دنیاییەکانی مرۆڤە کە تا ئەندازەیەکی ئاشکرا دەشێ پێیان بگوترێت دنیای غەریزە ئاژەڵییەکانی مرۆڤ. دیارە ئەوەش ئاشکرایە کە باڵادەستبوونی ئەم دنیایە واتە دنیای غەریزە ئاژەڵییەکانی مرۆڤ ئەگەر عەقڵ لەو ئاستەدا نەبێت کە دیسپلینو کۆنترۆڵی ئەو ڕووبەرە لە بوونی مرۆڤدا بکات ئەوا خاستە دڵندەییەکانی مرۆڤ لەسەر لاوازبوونی خاستە مرۆییەکانی مرۆڤ باڵادەست دەبێت. دڵ کە هەستیارترین بەشە لە پێکهاتەی مرۆڤدا چ لە ڕووی فیسیۆلۆجیو چ لە ڕووی حەزوو ئارەزووە دنیاییەکانەوە، کەچی ئەوی شاعیر بە کیشوەری بەرد ناوی دەبات. بەردیش هێمای وشکیو ڕەقیو بێبەرهەمیە کە ئەوەش نەك لە گەڵ خاستەکانی دنیای دڵدا ناگونجێت بەکو ناکۆکو دژیشە لە گەڵیدا.

دیارە ئەوە ئاشکرایە ئاو بۆجگە لەوەی کە یەکێکە لەو چوار توخمە سەرەکییەی کە بەپێی لێکدانەوە کلاسیکییەکان بۆ دروستبوونی گەردوون، گەردوونیان پێکهێناوە، دیسان سەرچاوەی ژیانیشەو ناتوانرێت بە بێ بوونی ئاو تەسەوری بوونی ژیان بکرێت. جگە لەوەی کە هیچ زیندەوەرێك نییە بە بێ ئاو بژی، بە گوێرەی هەموو زیندەوەرانیش کە زۆربوون بەرهەمی جووتبوونی نێوان نێرو مێیە، پیتاندن لە ناو ئاودا ڕووەدات چونکە هێلکەو کرۆسۆمەکان لە

کاتی جووتبووندا له ناو ئاودا بەیەك دەگەنو هەر لە ناو ئاویشدا پیتاندن رووەداتو لە زربەی زیندەوەرانیشدا کرپەلە تا ئەو کاتەی لە دایك دەبێت هەر لە ناو ئاودا دەمێنتەوەو گەشە دەکات. ئەوی یار لە توخمی ئاوە، ئەمەش لکچوونکی جوانە چونکە هەر چن ئاو سەرچاوەی ژیانە بە هەمان شێوە ئەوی یاریش کە لە رەگەزی مێینەیە سەرچاوەی ژیانو بەرهەمهێنانە، هەرچن ئاو سیمبوڵی خاوێنیو جوانیو ناسکیە بەهەمان شێوە ئەوی یاریش کە لە رەگەزی مێینەیە سیمبوڵی خاوێنیو بگەردیو جوانیو ناسکیە. هەموو ئەم خاسێتانەی ئاو یان یار کە وەسف دەکرێن تەنیا دەبینرێنو هەستیان پێدەکرێتو ئەوی شاعیر نیگەرانە لەوەی کە ناتوانێت بەرجەستەیان بکات یان بیانگرێتو گازەندەی ئەوەش دەکات ئەوك کە لە توخمی ئاو بێت ناشێت چاوی ئەم وێنای بکاتو وەکو بوویەکی بەرجەستە رامی بکات. لرەشەوە ئاماژەیەك بێ ئەوە دەکرێت ئەو کەسەی کە ئەمی شاعیر بە ناوی یار وەسفی دەکات تەنیا بوویەك بێت لە خەیاڵدا وێنەی کشابێتو بوویەکی مادیانەی نەبێت.

لە وەسفەکەی شاعیردا جڕك لە دژیەك هەیە کاتێ کە ئەوی یار خێی لە رەگەزی ئاو بێت بۆچی دەبێ دڵی بەرد بێت؟ دێ لەرووی فیسیۆلۆجیەوە لە ماسولکەو گۆشت پێکهاتووەو لە هەستیار ترین بەشەکانی جەستەی زیندەوەرانەو سەرچاوەی ژیانو لە هەمان کاتدا دێ لەبەرامبەر عەقڵدا دادەنرێت کە ئەوی دووەمیان بە مانای مشك دێت کە لەگەڵ دڵدا جڕك لە رکەوتن لە نێواندا هەیە بێ رکخستنی ژیانی تاکە کەس، خێ ئەگەر هەر کام لەم دووانە باڵادەست بێت بەسەر ئەوی تریاندا ئەوا جڕك لە ناهاوسەنگی لە بوونی ئەو کەسەدا دروست دەبێت. بەهەرحاڵ مەحوی دڵی ئەوی هاوشێوەکراو لەگەڵ ئاودا هاوشێوە دەکات بە بەردو پێیشی وایە دڵك کە وەکو بەرد رەق بێت ناشێت جێگای خشەویستی تێدا بێتەوەو ئەوەش وای لێدەکات کە واهەست بکات ئەو دڵە لەرووی ئەمدا داخراوە، بۆیە دەگات بە جڕك لە بێ ئومێدبوون بێ خشەویستی ئەوی یاری لە رەگەزی ئاو. جگە لەوەش دەشێ مەحوی لەوەدا مافی خێی بێت کە دڵی ئەوی یار بە بەرد هاوشێوە بکات چونکە لە ئاستیدا ناکرێتەوە بەڵام ئەوەی جێگای پرسیارە ئەوەیە مەحوی بە گشتی دێ بە رەقو بێبەزەیی وەسف دەکات کاتێ دەڵێت: دێ کیشوەری بەردە. لە پشتی ئەم بۆچوونەوە ئەو دەلالەتە بەرهەم دێت کە جیاوازییەك لە رەگەزی پێکهێنەری ئەوی یارو ئەمی شاعیردا هەیە، ئەو لە رەگەزی ئاوەو ئەمیش مرۆقە کە لە کێمەڵك رەگەز پێکهاتووە کە تەنیا یەکێکیان ئاوەو لەو بەراوردکردنەشدا دەلالەتی هەست بە بەرزی کردنی ئەوی یار لەبەرامبەر ئەمی شاعیردا بەرهەم دێتو ناراستەوخش لە ئاستکی قوتری دەقەکەدا ئەوە دەبینرێت کاتێ کە

ئەوی یار نایەتە ناو چاوی ئەمەوەو دەرگای دڵیشی بۆ ناکاتەوە لەبەر ئەوەیە کە یار لە توخمی ئاوەو ئەوەش وای لێدەکات کە خۆی بە بەرزتر بزانێتو دەرگای وڵاتی دڵی لە رووی ئەمدا نەکاتەوە کە بە هاوشانی خۆیی نازانێت، هەرچەندە ئەوە ئاشکرایە کە خۆشەویستی نە سنوور دەناسێتو نە جیاوازی کەمەایەتیو نەهیچ بنەمایەکی عەقڵی دەتوانێت ڕێگای لێگرێت چونکە خۆشەویستیو عیشق "هەست" دروستکەرو ڕێکخەریانە نەك عەقڵو ئەو پێودانگانەی تر کە عەقڵو هوشیاری ڕێکیان دەخەنو دەیان جوێننو بەڕێوەیان دەبەن.

-١٠-

تەپو تۆزی غوباری دیمو ڕێگەی گڕێو دەیوت
دەترسم دامەنم ئاخر ببۆ ئالودە بەم گەردە

ئەگەر لە ئاستی بینراوی دەقەکەدا سەیر بکەین ئەوا ئەوەمان بۆ دەردەکەوێت کە ئەم بۆچوونەی لەم دێرەدا مەحوی لێی دەدوێت پەیوەستە بەو بۆچوونەی کە لە دڵی پێشتردا لێی دوابوو، پێشتر باسی لەوە کرد کە ئەوی یار لە ڕەگەزی ئاوەو هەرگیز نایەتە چاوی ئەمەوەو هەروەها باسی ئەوەش دەکات کە دڵی یار بەردەو هەرگیز دەرگا بۆ خۆشەوێستی ئەم ناکاتەوە. لێرەدا جارێکی تر باسی ئەوە دەکات کە ئەوی یار کاتێ تەپو تۆزی غوباری ئەمی بینیووە ڕێگای خۆیی گڕێووەو گوتوویەتی دەترسێت گەردی ئەم بئاڵێت لە دامێنیەوە واتە بەبۆ ویستی خۆی سەرئەنجام ناچاربێت بچێتە چاوی ئەمەوەو دەرگای دڵیشی بۆ بکاتەوە. لێرەدا لەسەر زمانی شاعیرەوە دەردەکەوێت کە ئەوی یار بە جۆرێك لە گومانەوە سەیری هەڵوێستو خۆاگری خۆی دەکات لەبەرامبەر ئەمی شاعیرداو دەترسێت سەرئەنجام بکەوێتە ژێر کاریگەری ئەمەوەو هەم بچێتە ناو چاوییەوەو هەم دەرگای دڵیشی بۆ بخاتە سەرپشت.

دەشێ لە ئاستێکی تردا بەوجۆرە ڕاڤەی ئەم دۆخە بکەین کە ئەوی یار وای ببینێت کە ئەم کەسێکی نائاساییەو هەمیشە کێشەو تەنگو چەڵەمە دەوری داوە، کاتێ ئەویش بەم شێوەیە دەیبینێت پشتی تێ دەکاتو نایەوێت بئاڵێت لە کێشەو گرفتەکانی ئەمەوە. ئەمەش لە ئاستێکی قوڵتردا ئەو دەلالەتە بەرهەم دێنێت کە ئەوی یار کەسێکی خۆپارێزو خۆویستەو نایەوێت تەنانەت لە کێشەو گرفتی کەسێکیشەوە بئاڵێت کە خۆشی دەوێت. هەرچەندە هیچ بەڵگەیەك لە ئاستی بینراوو نەبینراوی دەقەکەدا نابینرێت کە بیسەلمێنێت ئەو کە شاعیر بە یار ناوی دەبات ئەمی خۆش بوێت، بەڵام دیارە ئەوە ئاشکرایە کە وەکو پێشتریش ئاماژەمان بۆ کرد هیچ سنوورو بەربەستێك ناتوانێت ڕێگا لە خۆشەویستی بگرێت کەواتە ئەگەر بەراستی ئەوی یار ئەمی خۆشبوویستایە ئەوە نە دەرگای دڵی لێ دادەخست، نە رووی لێ

وەردەگ□□او نە لەوەش دەترسا کە دامەنی بە گەردی تۆزی ئەو ئالودە بێت. کەواتە لێرەدا ئەوە دەردەکەوێت کە مەحوی باسی خۆشەویستیەك دەکات کە ئەم لە لای خۆیەوە دروستی کردووە بە بێ ئەوەی ئەوی یار هەست بە بوونی ئەم بکات.
لە لایەکی ترەوە ئەمی شاعیر باسی ئەوە دەکات کە ئەوی یار تەپو تۆزی غوباری ئەمی دیووەو رووی لێ وەرگ□□اوە. بێگومان لێرەدا دەبێ لەسەر وشەی غوبار رابووەستینو بزانین ئایا ئەم وشەیە کە ناوەو بە هۆی وەسفکردنیەوە لە رێگای وشەکانی تەپو تۆزەوە چی دەگەیەنێتو چ ماناو چ دەلالەتێك بەرهەم دێنێت. لە راستیدا تەپو تۆزو غوبار ئەگەر لە رووکەشدا سەیریان بکەین ئەوا دەشێ هەمان مانای غوبار خۆی بگەیەنن بەڵام لێرەدا بێ وەسفکردنی غوبار بەکار هاتوونو ئەوەشمان لەلا ئاشکرایە کە تەپو تۆز وەکو فەزای پێش یان پاش رووداوی ترسناك، یان زریانو گەردەلول بەکار دێن کە خۆرایی، یان ترسناکیو نائاسایی رووداوەکە نیشان دەدەن، غوبار خۆیشی دەشێ وەکو دالێك دەلالەتی تەمومژاوی بوونو نائاشکرایی هەبگرێت. کاتێکیش کە ئەمی شاعیر خۆی بە غوبار ناودەبات لە ئاستی قوڵتردا ئەو دەلالەتە بەرهەم دێت کە ئەم بوونێکی وەهمی هەیە لە روانینی ئەوی یارداو ئەو ناتوانێت وەکو بوویەکی بەرجەستە بیبینێت بەکو وەکو غوبار دەیبینێت کە دەشێ لێرەدا غوبار وەکو تارمایی یان تەنانەت وەکو گەردی پەرش بوو لێکبدرێتەوە کە ئەوی یار نایەوێت تەنانەت گەردی ئەم بئا□□ت لە دامێنبەوە. هەر لێرەشەوە دەشێ وەها لێکبدرێتەوە کە ئەوی یار وەها سەیری بکات کە ئەم گەردو تەپو تۆزی خاکەو جۆرێکە لەغوبارو کاتێ ئەم خەریکە بکەوێتە ناو تەپوتۆزی ئەو غوبارەوە رێگای خۆی دەگ□□ت نەوەکو گەردی ئەو تەپوتۆزو غوبارە بئا□□ت لە دامێنیەوەو پیس یان ناشیرینی بکات. هەموو ئەمانەش ئەو بۆچوونەی پێشتر بەهێز دەکات کە یار دێی لە ئاستی ئەمدا بەردەو دەرگای داخراوە.
-١١-
دەبینم ئەهلی دێ یا سەنگەسارە، یا لەسەر دارە
دیاری عیشق، ئەگەر ساغت دەوێ، هەر دارە هەر بەردە
لێرەدا مەحوی خۆی لە دەقەکە دێتە دەرەوەو وەکو چاودێر قسە دەکاتو لە بارەی ئەهلی دێو دیاری عیشقەوە دوێتو لەسەر هەریەکەیان قسەی خۆیی هەیە. رەنگە جێگەی خۆی بێت وەهایشی لێکبدەینەوە ئەو هەوڵستەی کە مەحوی لێرەدا وەری گرتووەو هاتۆتە دەرەوەی ئەهلی دێو نایشیەوێت دیاری عیشقی بەر بکەوێت ئەویش لەبەر ئەوە بێت کە نەیەوێت رووبەڕووی ئەو دەرئەنجامانە بێتەوە کە ئەهلی دێ دەبێ چاوەڕوانیان بکات، یان نەیەوێت دیاری عیشقی بەر بکەوێت. ئەم

هەوڵستەشی لە ئەنجامی تێگەیشتنەوە وەرگرتووە لە کاتێکدا ئەگەر سەیری کەی ئەزموونی شیعری مەحوی بکەین ئەوا دەبینین عیشقو دڵداری هاوشانن لەگەڵ ئازارو دەردەسەریو ئەگەر خۆشیو ئاسوودەییەکیشی لە عیشق وەرگرتبێت ئەوە لە عیشقی خودایەو لە تەسەوفو زوهد وەریگرتووە نەك لە عیشقی ئەوی یار واتە ئەوی ئافرەت.

ئەم ئێستا باس لەوە دەکات کە چارەنووسێکی باش نییە، دیارە مەبەستیش لە ئەهلی دڵ لە لایەك ئەو کەسانەیە خەریکی عیشقو دڵدارین، لە لایەکی تریشەوە کاتێ دڵ وەکو سەرچاوەی حەزو ئارەزووە دنیاییەکان دادەنرێت، ئەوا ئەهلی دڵ ئەوانەن کە هەمیشە بە دوای حەزووە ئارزووە دنیاییەکانیاندا دەڕۆن واتە مەبەست لەو کەسانەیە کە بڕوایان بە دنیاپەرستی هەیەو ژیانو هەموو شتێکیان لە پێناوی خۆشیەکانی ئەم دنیادا دەوێتو، تەنیا بۆ ئەم دنیا دەژین.

ئەم جۆرە کەسانەش چارەنووسێکی باش چاوەڕوانیان ناکات چونکە بە روانینی مەحوی، یان سەنگەسار دەکرێن، یان لە سێدارە دەدرێن، کە هەردوو حاڵەتەکەش هەر بریتین لە جۆرێك لە سزادان، دیارە ئاشکرایە سزا لە بەرامبەر تاواندا دادەنرێت، کەواتە لێرەدا ئەو پرسیارە سەرهەڵدەدات، ئایا دەشێ مەحوی وای بۆبچێت، چوونە ریزی ئەهلی دڵ، یان چوونە ریزی عاشقان تاوان بێت؟ یان مەبەستی مەحوی ئەوەیە کە خۆدانە دەستی ئارەزووە دنیاییەکانو عاشق بوون جگە لە ئازارو کوڵەوەریو بەدبەختی زیاتر هیچی تر بۆ مرۆڤ بەرهەم ناهێنن.

هەروەك دەشێ لە روانگەیەکی ئایینیشەوە ڕاڤەی بۆچوونی مەحوی لەم دەقەدا سەبارەت بە ئەهلی دڵ بکرێت. بۆگومان لەم روانگەیەوە ویستە دنیاییەکان تەنیا لە سنووری حەڵاڵدا جێگایان دەبێتەوەو هەر شتێك لە دەرەوەی حەڵاڵ بێت قەدەغەو ڕێگا پێنەدراوەو لە تۆوانینی ئاینیانەوە بە تایبەتی ئایینی ئیسلام تاوانەو بە پێی جۆری تاوانەکەش سزای لەبەرامبەردا دانراوە بە تایبەتی سزای ڕۆژی دواین. هەر بۆیە دەشێ مەبەستی مەحوی لەوەی کە ئەهلی دڵ سەنگەسار بێت یان لە سێدارە بدرێت، سزای ڕۆژی دواین بێت. هەروەك پێیشی وابێت ئەوەی عیشق پێشکەشی دەکات جگە لە ئازارو دەردەسەری هیچی تر نەبێت چونکە وەاتی عیشق وەاتێکی وشکو بێبەرهەمەو کێشش کردن تیایدا هیچ بەرهەمێك مسۆگەر ناکات بۆجگە لە دەردەسەری.

بەڵام ئەگەر لە روانگەیەکی ترەوە سەیر بکەین ئەوا وای لێکدەدینەوە کە ناشێت مرۆڤ بە بێ ماندوبوونو هەروا بە ئاسانی بتوانێت هەموو حەزو ویستە دنیاییەکانی جێبەجێ بکاتو هەروا بە ئاسانی بگاتە لوتکەی دنیا پەرستیو وەکو پاشای ئەو تەختە شانی لێدابداتو بە ئارامی چۆن دڵی ئارەزوو دەکات بەو شێوەیە ڕەفتار

بکات. بۆگومان ئەوە ئاشکرایە کە هەروا بە ئاسانیو بۆ گۆرمەو کێشە لە نێو ئەو واقیعە کۆمەڵایەتیو کەلتوورییەدا کە دەقەکەی تێدا بەرهەم هاتووە، کەس ناتوانێت ئازادانەو بێ بەربەست چێنی دەوڵەت بەوجۆرە دنیاپەرستی خۆی بکات. دیارە لە بەرامبەر ئەوەشدا دیسان ئەگەر دنیاپەرستی و شوێن کەوتنی ئارەزووەکانی دێ بۆ ئازارو دەردەسەری نەبێت، دەبێ بە باشی ئەوە بزانین کە عیشق لە خێدا بریتیە لە وازهێنان لە خێ لە پێناوی ئەوی تردا، واتە کارێك لەسەر بنەمای خۆنەویستیو دنیا نەویستیو قوربانیدان بینا کراوە، ئەوەش ناشێت بە بێ ماندووبوونو ئازارو زەحمەت بگاتە ئەنجام. کاتێ مەحوی لەسەرەوە دەوەستێتو بەوجۆرە باسی دنیاپەرستیو دیاری عیشق دەکاتو دەیەوێت پێمان بڵێت ئەو بە دوای دنیایەکدا ناڕوات کە کۆتاییەکەی دیارەو نایەوێت لە پێناوی ئەو دنیایەدا لە سێدارە بدرێت، هەروەك ناشیەوێت بە عیشقێکەوە خەریك بێت کە مایەی سەرئێشەیەو ئەوی یاریش جارێك ئاوەو لە چاوی ئەمدا بەرجەستە نابێتو جارێکی تریش دەرگای دڵی خۆی بۆ ئەم ناکاتەوە چونکە دڵی لە توخمی بەردەو هەستو سۆزی خۆشەویستیو عیشق ناناسێت. لێرەدا مەحوی لە ئاستی نەگوتراوی دەقەکەدا دەیەوێت لایەنگری خۆی بۆ دنیاپەرستیو عیشقێکی تر رابگەیەنێت کە عیشقی خوداو ڕۆحی باڵایە کە دنیایەکی خاوێنو بەرزەو ئومێدی ئایندەیەکی بۆ کۆتای پێ لە ئاسوودەیش دەبەخشێت.

-١٢-

لە باغی سۆو و بەی دا باسی ڕوخسارو چەنەی کەی بوو
خەجێ ما سۆو و، بەی ترسا، کەوا ئەو سوورە، ئەم زەردە

شاعیر خۆی لە دەستەی ئەهلی دێ پەرت دەکاتو لە هەمان کاتیشدا لە وەسفکردنی دیاری عیشقدا خۆی لە عاشقبوونیش دوور دەخاتەوە، بەڵام بە شێوەیەکی سەرنجراکێش دێتەوە سەر وەسفکردنی ئەوی یار، هەرچەندە ڕاستەخۆ ئەوە نادرکێنێت کە تا چ ئاستێك پەرشی ئەوی یارە، بەڵام بە ئاشکرا هەستی پێدەکرێت کە بە سەرسامبوونو جۆرێك لە پەرش بوونەوە باسی دەکات. هەروەك لەو سەروبەندەشدا ڕووخسارو چەناگەی یار بەراورد دەکات بە سۆو بە بەیو لەو بەراورد کردنەشدا، دیارە ڕووخسارو چەناگەی ئەو دەیبەنەوە چونکە لە ئاستی ڕووخساری جوانی ئەودا سۆو لە ناو باخدا شەرمەزار بوو، ڕووی سوور هەڵگەڕا، هەروەك بەی کاتێ کە بەراورد دەکرێت بە چەناگەی ئەو کە هاوشێوەن لە بەرامبەر جوانی چەناگەی ئەودا، ڕەنگی زەرد هەڵگەڕا.

ئەوەی ئاشکرایە لە بەراوردکردنی توخمو ڕەگەزەکانی سرووشتدا لەگەڵ جوانی ئافرەتدا، زۆربەی کات بەشەکانی جەستەی ئافرەت بەراورد یان هاوشێوە کراون بە ڕەگەزەکانی سرووشت بۆئەوەی ئاستی جوانی بەشەکانی جەستەی ئافرەت دەربکەوێت، یان نیشان بدرێت، بەڵام

هەمیشە توخمو رەگەزەکانی سروشت کراون بە پنتی جێگیرو بەشەکانی جەستەی ئافرەت لەگەڵ ئەوان هاوشێوە کراون، کەواتە رەگەزەکانی سروشت وەکو سەرچاوە سەیر کراونو یەشەکانی جەستەی ئافرەتیش لە رێگای هاوشێوەکردنیانەوە بەو رەگەزانەی سروشت جوانیەکانیان نیشان دراوە. بەڵام لێرەدا سێوو، بەی کە دوو رەگەزی جوانی سروشتن کاتێ بەراورد دەکرێن لەگەڵ رووخسارو چەناگەی یاردا ئەوا توخمەکانی سروشت لە چاو جوانی رووخسارو چەناگەی یاردا هیچ ئامادەبوونێکیان نابَت. ئەمەش لە راستیدا دەمانگەیێنێتەوە بۆ ئەو بۆچوونەی کە کامیان ئەسڵو کامیان وێناکردنەوەن، واتە بە روانینی ئەفلاتونیانە جوانی مرۆڤ لاسای کردنەوە، یان وێناکردنەوەی جوانی سروشتە، یان بە پێچەوانەوە؟ دیارە جوانیو هارمۆنیای سروشت هەمیشە ئەسڵن و هەموو جوانیو هارمۆنیاکانی تر لەوەوە وەرگیراون، بەڵام مەحوی ئەم لۆجیکە پێچەوانە دەکاتەوەو جوانی ئافرەت دەکات بە یەکەمو رەگەزو توخمەکانی سروشتیش لە دوای ئەوەوە دێن.

ئەوە ئاشکرایە، سێو ئەو میوەیە کە حەوا توانی ئادەمی پێ فریوبداتو سەرئەنجام بووە هۆی ئەوەی کە لە بەهەشت بخرێنە دەرەوەون بە پێی ئەو چەمکە ئەفسانەیەش دروست بوونی مرۆڤایەتیش بەرهەمی ئەو فریودانە، یان ئەو گوناهەیە. هەروەك سێو لە لێکدانەوەی هاماکاندا ئاماژە بە ئەندامی جووتبوونی مێینە دەکات، دەشێ لە رووی بەئاگاییەوە مەحوی بۆچوونێکی لەم جۆرەی نەبووبێت تا لە دەقەکەدا بەرجەستەی بکات، هەروەك نەیتوانیووە پەیوەندی سێوو ئەفسانەی فریودانی ئادەم بکاتە رەگەزی بەرهەمهێنانی دەقەکەی کە دەشیا ببوایەتە بنەمایەك بۆ زیاتر فراوانکردنی مەودای خەیاڵ لە دەقەکەداو هەروەها فەزای ئەفسانەیی رۆژی دیاری ببینیایە لە بەرهەمهێنانی جیهانبینی دەقەکەو بەرهەمهێنانی شیعریەتدا. بەڵام دەشێ لە رووبەری نەست یان نائاگای ئەودا جۆرە دژایەتی کردنێك یان خۆش نەویستنێك بۆ سێو هەبوو بێت کە هۆکاری ئەوە بووە باپیرەو داپیرەمان یەکەمین گوناە بکەنو بەرهەمی ئەو گوناهەش لە دەستچوونی بەهەشتو دروستبوونی هەموو مرۆڤایەتی بێت، سێوێك کە بوو بێت بە هۆکاری فریودان دەشێ ئێستا لە لای زاهیدو سۆفیەکی وەکو مەحوی هەمیشە شەرمەزارو سوورهەڵگەڕاو بێتو هەمیشەش لە دوای جوانیو رووخساری یارەوە بێت، دەشێ لێرەدا وشەی بەی تەنیا بۆ مەرامی کۆشو پێداویستی بەرهەمهێنانی شیعریەت و بۆ جوانی بەخشینی زیاتر هاتبێت، ئەگینا تەنیا لە رێگای بەکارهێنانی سێوەوە مەبەستە شیعریەکەو بەراوردی جوانی رووخساری یارو سێو ئاشکرا دەبێت کە جوانی رووخساری یار یەکەمەو جوانی توخمەکانی سروشتیش وێناکردنەوەی ئەون.

ئەگەرچی من گەدام، ئەو شا، لە عورفی عیشقدا "مەحوی"
بەسە نیسبەت لە بەینا، من سیابەخت، ئەو سیاچەردە
مەحوی باسی جیاوازی ئاستی کۆمەڵایەتی نێوان خۆی و یار دەکاتو وای نیشان دەدات کە ئەم خۆی لە ئاستێکی کۆمەڵایەتی زۆر نزمدایەو ئەوی یاریش لە بەرزترین ئاستدایە. بەڵام دیارە ئەوەشی لەلا روونە کە لە ئادابی عیشقدا وەکو پێشتریش باسمان کرد شتێك نییە بە ناوی ئاستی کۆمەڵایەتیو ئاستی چینایەتی چونکە یاساکانی عیشق ئەو یاسایانە نین کە پەرەسەندنی کۆمەڵایەتیو تەنانەت عەقڵ رێکیان دەخات و خۆشەویستی پشت بە هەست دەبەستێت نەك بە عەقڵو هیچ پێوانەیەکی تر. بەڵام مەحوی بەم جۆرە سەیری خۆشەویستی ناکات بەکو بە دوای ئەوەدا دەگەڕێت کە رووبەرێکی تر بۆ دروستکردنی خۆشەویستیو پەیوەندی لە نێوان خۆی و یاردا بدۆزێتەوە کە تیایدا جیاوازی کۆمەڵایەتی بە هیچ وەرنەگیرێت. بۆگومان پێدەچێت ئەو جیاوازییەش تەنیا مەحوی لە خەیاڵیدا دروستی کردبێت، هەر بۆیە بە خۆی دەڵێت بەسە نیسبەت لە بەینا.
بەهەرحاڵ مەحوی دەیەوێت یەکسانیو هاوشانی لە نێوان خۆی و یاردا دروست بکات بەو ئومێدەی زەمینە بۆ عیشقبوون لە نێوان خۆی و یاردا بسازێنێت. ئەویش بە هاوشێوەکردنی بەختی خۆی و پێستی یار کە هاردووکیان سیان واتە رەشن. دیارە لێرەدا مەحوی ناڕەزایی لە بەختی خۆی دەردەبڕێت کاتێ بە رەش وەسفی دەکات. لە هەمان کاتیشدا لە بری ئەوەی پێستو رووخساری یار بە هەر رەنگێکی تر وەسف بکات، بە رەنگی رەش وەسفی دەکات، لە کاتێکدا ئێمە دەزانین رەنگی رەش لەو زەمینە کۆمەڵایەتیەدا کە دەقەکەی تێدا بەرهەم هاتووە رەنگێکی زۆر دڵگیر نییە. دیارە ئەوە ئاشکرایە لە گۆرانیو لە فرلکلۆری کوردیدا رەنگی ئەسمەر بایەخێکی زۆری پێدراوە، بەڵام رەنگی رەش لە کەلتوری ئێمەدا تەنیا بۆ جوانی وەسفکردنی خاڵ یان باشتر بڵێین خاڵی سەر رووومەتی یار بەکارهاتووەو بۆجگە لەوە بۆ وەسف جوانی ئەو رەنگە بەکار نایەت.
بە هەرحاڵ دەشیا مەحوی سەرباری ئەوەی کە باسی جیاوازی ئاستو پێگەی کۆمەڵایەتی خۆیو یار دەکاتو رەنگە هەر ئەوەش بێت کە لە روانینی مەحوییەوە یاری لە مرۆڤی ئاساییەوە کردبێتە یەکێك لە توخمە سەرەکیەکانی پێکهاتنی گەردوون کە ئاوە، هەر ئەو جیاوازییەش هۆکار بووبێت بۆ ئەوەی کە وێنەی یار لە چاوی ئەمدا بەرجەستە نەبێتو دەرگای دڵی یار لە رووی ئەمدا داخرابێتو ڤیزەی چوونە ناو ئەو وێناتەی پێنەدرێت کە وێاتی دڵی یارەو لەوێشدا دەبۆ بە پێی ڕێساو ئادابی عیشقو خۆشەویستی هەموو شتێك ڕێك بخرێت، دەشیا مەحوی

لە بری باسی خودی ئەو جیاوازییە کۆمەڵایەتییەو لە بری ئەو تاکە بنەمایەش کە بە هۆکاری لێکتر نزیکبوونەوەی خێو یاری دادەنێت کە هاوشێوەبوونی بەختی خێو پێستی یارە کە هەردووکیان رەشن، دەشیا چەندین بنەمای تری ئینسانی بدزیایەیەتەوە بێ دروستبوونی خشەویستی لە نێوان خێو یاردا کە وەکو دوو مرۆڤ چەندین پەیوەندی گرنگ لە نێوانیاندا هەیە، کە دەشێ خشەویستیش لە سنووری ئەو پەیوەندییە مرۆییانەدا سەرهەبداتو دروست ببێت کە بزوێنەرو دروستکەرەکەی هەستو سۆزەو پەیەوی هیچ بنەمایەکی عەقڵو بەرنامە بێ دانانو خ بێ ئامادەکردن ناکاتو مل کەچی هیچ یاسایەکیش نابێت کەواتە لەم روانگەیەوە دەتوانین بڵێین هەستی خشەویستی راستترینو خاوێنترین هەستی مرۆییە کە بێ گوێدانە هیچ بەربەستێکو دوور لە دیسپلینو رێکخستنو بەرنامە بێ دانان دروست دەبێتو دەجوڵێتو دەسەڵات بەسەر مرۆڤدا دەکاتو بە پێی یاسا تایبەتییەکانی خێی دەیجوڵێنێت کە لە راستیدا ئەو یاسایانەش تەنیا لە سنووری عیشقو ئادابی عیشقدا شوێنیان دەبێتەوە.

شیعری شرابی لای لی بای.. پشێوا کاکەیی

لەم گوتارەدا باس لە شیعرکانی تایبەت بە شراب دەکەین کە لە لایەن [لی بای]ـەوە نووسراوە. ئەو شاعیرە ژمارەیەکی زۆر شیعری لەبارەی شرابەوە وەک تەوەر و ناوەرۆک خوقاندووە. ئەم شیعرانە بریتین لە: [ستایشکردنی باری دڕوونی شاعیر، ووڕوخاندنەوەی ئایدیاڵی سیاسییەکانی شاعیر، لێکدانەوەی بیروباوەڕی ئایینی شاعیر]، لە ڕوگەی «شیعرە شرابییەکان»ـەوە کە شاعیر نووسیویەتی، دەتوانین تێگەیشتن لە شێوازی هونەری و هونەری شاعیر و تایبەتمەندییەکانی و هتد... بە دڵسی بهێنین.
لی بای، نزیکەی (٢٤٣) شیعری پەیوەندیدار بە شرابەوە نووسیوە، وەک [«شراب»، «خواردنەوەی شراب»، «خواردنەوە» و «سەرخشی/ مەستی» کە نزیکەی ١/٤ شیعری لی بای پێک دەهێنن. شیعرکانی وەک «دڵچێتە ناو شراب» و «خواردنەوە بە تەنیا لەژێر مانگدا» باس لە هەستی دڵوڕمەندی ژیانی لی بای دەکەن. لی بای بە دوای ئارەزووە

فراوانەکانی خەیدا دەگۆڕێت لە ڕێی شەرابەوە.
لە بای، ڕەحی جوانیناسی شیعرەکانی جێگای ستایشە. لە دەستکەوتە هەبووەکاندا، لە شیعری ئەو شاعیرەدا، «شەرابی باش»ـی خۆش ویستووە، هەروەها شیعری خواردنەوەی زەر نووسیوە. لەردا لە لایەنی لیریکی ڕەمانسی و شەوازی هونەری و تایبەتمەندیە مۆسیقیەکانی شیعری شەرابی لە بای بەر باس دەدەم کە لە ڕێگەی وێنەسازی شەرابەوە دەگەیەنرێت.

شەوازی هونەریی «شیعری شەراب»ـی لە بای
لە بای نوێنەری شاعیری لیریکە، سەرنجی لەسەر شیعری لیریکییە، بەڵام شیعرە شەرابییەکانی هەشتا سیفەتی ناوازەی سرووشتی خۆی هەیە؛
شیعرە شەرابییەکانی لە بای بە شەوازی هەمیشە گۆڕاو دەربڕاوە. کارەکتەری لە بای بوبەر و بە ڕێگریەوە، بە دەگمەن شیعری شەراب بە پێی مەرجی بیێتە ئاساییەکان دروست دەکات، ژمارەی شیعری ڕەکخراو لە بەرهەمەکانیدا زەر سنووردارە، دیاردەی دژە ڕەکخستنیش زەر باو و ئاساییە. لە بای زەرتر حەزی لە دروستکردنی شیعری یوفوو و شیعری شەوازی کەنە، چونکە نەخشی ڕستەکانیان بەقەد چوارگۆشەی شیعرە ڕەکخراوەکان ڕەکوپێکی داڕژراو نین و درێژی شیعرەکان دەتوانن یان درێژ یان کورت بن. لەناو بەرهەمەکانی لە بایدا، ژمارەی شیعرەکانی یوفوو لە هادبەدەر زەرن و دەستکەوتەکانیشی گەورەترینن. گرنگ نییە لە شەو و ناوەڕۆدا، شیعرەکانی یوفووی لە بای بە ناونیشان و وشەکانی ڕەسەن سنووردارن، بەڵام لە هەوا/ ێیتم و بارودۆخ و زمان و هتد… داهێنانی هەیە، بەتایبەت لە هەوا/ ێیتمدا، شوێن پێویستییەکانی هەست و سەزی ناوەوە دەکەوێت بە ئەوەی هەواکە بە وردی ڕێک بخات. بیرۆکەکە ڕەمانە کە زەر لەگەڵ پەوەرە جوانکارییەکانی شیعردا دەگونجێت. بە نموونە لە «جیانجیووە»دا سەرەتا سێ وشە بە پێشنگایەتی و حەوت وشە بە پێیوستکردن بە کار دەهێنرێت و حەوت وشەکەیش هەوای چوار و سێ بە کار دەهێنن بە دەنگدانەوە بە پێش و دواوە لەگەڵ سێ وشەی یەکەمدا، ئەمەیش هەستێکی گشتی بە گەورەیی بە مرۆڤەکان دەبەخشێت. دواتر چەند ستەیەکی حەوت بزوێنی پەیڕەو دەکرێت بە ئەوەی دەقی تەواو هەستێکی بەهێزی هەوایی هەبێت و بە وردی هەستەکان دەربڕێت، لە کەتاییدا تەکڕەیەک لە ستەی [سێ و پێنج و حەوت] بزوێن بە کار دەهێنرێت بە ئەوەی بە ئاسانی بخوێنرێتەوە و هەستێکی بەهێزی هەبێت بە نەخشەی ئەم ستە جیاوازەی کە لە شیعرەکانی تری یوفوو ناتوانرێت بەراورد بکرێت.

زمانی شیعرە شرابییەکانی لی بای گرنگی بە لەهاتوویی زانستی هەوانبەژی دەدات و هونەرییە هەوانبەژییە زیادەڕەویەکان تا ئادەیەک لای باون. لی بای، زۆر زیادەڕەیی لە زمانی هەستیدا دەکات لە ساتیشی مەیدا. چەندین جار هەستی هەوانبژی بە کار دەهێنێت بۆ بەهێزکردنی هەستەکان. بۆ نموونە خەم و تووڕەیی ئاو شاعیرە بەرجەستە دەکات کە چەندین جار لەی دراوە و وێران بووە. شیعری «خەم دێت» جارێک لە جوانییەکی تراژیدی و تاریکی نیشان دەدات.

تایبەتمەندییە مۆسیقییەکانی شیعری شرابی لی بای

جۆری مۆسیقای شاعیر کاریگەرییەکی قووڵی هەیە لەسەر ئاوەڕی کە ئایا ئاو شیعرانەی دەینووسێت ئاسانن بۆ چڕوڕگرتن یان نا. لی بای لە زۆدی گرانی و سەماکردندا ژیاوە، کە هەنگاو بەنمایەک بۆ تایبەتمەندییە مۆسیقییەکانی شیعری شرابی شاعیرەکە دابین کردبێت. شیعرەکانی لی بای هەموویان لە شیعرە شرابییەکانیدا هەنگ دەدەنەوە و ئەم تایبەتمەندیانەیش بۆ تەواوی هەمان تایبەتمەندییەکانی مۆسیقان، بۆیە چڕوڕگرتن لە شیعرەکانی لی بای ئاسانترە. شیعر مەیلی ئاخاوتنی هەیە، ئەمەیش وادەکات مرۆڤی ئاسایی تێبگەن و فێربن و بیگوازنەوە، جگە لەوەیش شیعرەکانی لی بای کورت و پوختن، بە جۆرێک گرنگ نییە مۆسیقاژەنەکانی خزمەتی دەربار یان حوکوومەت یان مۆسیقاژەنەکانی ژیان لەناو خەڵکدا هەموویان حەز دەکەن شیعرەکانی لی بای هەڵبژێرن دەنە سەر دەنگی و دەگوترێنەوە. جگە لەوەیش زمانی شیعرەکانی لی بای لە دروستکردنی هەکوپکی زمانی ناوازە لە هەوا جۆراوجۆرەکانی وەک هەکوپکی و پشووی، پوختی و دووبارەکردنەوە، خاوبوونەوە و خرایی، کە شیعرەکانی لی بای جگر و ئاسانن بۆ خوێندنەوە، باشە؛ ئەمەیش دەبێتە هۆی دابینکردنی هەگبەکی گونجاو بۆ ئاوەڕی شیعرەکانی لی بای بچنە ناو مۆسیقاوە.

شیعری شرابی لی بای موزیکییە و دەتوانرێت بخوێنرێتەوە و بگوترێتەوە، کەواتە چۆن ئەم شێوازەی خوێندنەوە و گرانی گوتنە بۆ کردەوە؟ شیعر و موزیکەکانی لی بای لە سەردەمی شانشینی تانگدا بە دوو شێوە بۆ بوونەوە؛ یەکەکیان لە هەگبەی خوێندنەوە و گرانی گوتنەکەی شاعیرەوە بوو، ئاوی دیکەیان لە هەگبەی هاوکاری لەگەڵ گەیشا (ئاماژە بە مۆسیقاژەنە فەرمی و فەلکلۆرییەکان کە لەو سەردەمدا خاریکی مۆسیقای دەنگی بوون). بەرهەمهێنانەوەی شیعرەکانەکان بە شێوەی مۆسیقا بە کەی دەنگ لە لایەن مامۆستایان و قوتابیانی قوتابخانەکان و هەروەها شارەزا و زانایانی

پەیوەندیدارەوە ستایشی کراوە، ئەم شەوە لە بارە بە قبوڵکردنی ئەنجامدەران و قەدرزانان، تەگەیشتنەکی قووڵتر لە کولتووری شیعری درێژخایەنی نەتەوەی چین ھەیە کە گەشەت لە میراتگرتنی کلاسیکی کولتووری چینی. لە تایبەتمەندییە مۆسیقییەکانی شیعری لی بای دەردەکەوێت کە ئەو شاعیرە لە زۆری ھاوسەنگی مۆسیقا و شیعردا ژیاوە، لە خوێنی شاعیراندا، تایبەتمەندی مۆسیقای ئەنتەلەژیی ئەو شاعیرە، شیعرەکانی شەراب دیارە. جگە لەوەیش شیعرەکانی بوونەتە بابەتی خوێندنەوەی خەڵک و نەخشەی مۆسیقاژەنان بە ئاوازدانان بە مۆسیقا لە سەردەمی بوونی شاعیر و نەوەکانی دواتردا، بە شێوەیەکی بەرفراوان لەناو خەڵکی ئاسایدا سووڕاوەتەوە.

شوێنپێ: قادرە
تەممووزی ٢٠٢٣

ھەڵگرتنی گۆشتی ئاسمانی سلێمانی بۆ تورکیا.. عوسمانی حاجی مارف

تورکیا لایەکی گوشارەکانی لەسەر یەکێتی نیشتمانی کوردستان زیاد دەکات و لایەکی ترەوە پەیوەندییەکانی یەکێتی لەگەڵ ھەسەد ئیدانە دەکات. ھەروەھا دوای ئەوەی ھەلیکۆپتەرێکی ھێزی چەکدارانی کوردی سوریا لە ٢٦ی ئازار لە شاری دھۆک کەوتە خوارەوە، تورکیا سەرجەم گەشتە ئاسمانیەکانی لە سلێمانیەوە بۆ تورکیاو بۆ ئاسمانی تورکیا بۆ دەرەوە قەدەغەکرد، بەھەڵگرتنی ئەوەی یەکێتی ھێزی بۆ ئەندامانی (ھەسەد) دەدات کە فڕۆکەخانەکانی بەکاربھێنن.
ئەم پەیوەندیەی نێوان یەکێتی و ھەسەد، بۆتە مایەی پەرچەکرداری حکومەتی تورکیا بۆ ڕاکێشانی دەخی بارگرژی لە سەر ناوچەکانی سلێمانی. ئەوەی جێگای بیر ھێنانەوەیە، کاتی خۆی لە ساڵی ٢٠١٧ تا ٢٠١٩ تورکیا گەشتە ئاسمانیەکانی بۆ سلێمانی قەدەغە کرد بەو گومانەی کە یەکێتی پشتیوانی پەکەکە دەکات، بەڵام دوای ئەوەی یەکێتی ھەماھەنگی بەرفراوانی دژ بە چالاکیەکانی پەکەکە نیشانداو

نووسینگەیەکی داخست، تورکیاش دەرگای گشتکانی بەکردنەوە. ئەم پەیوەندیەی یەکێتی لەگەڵ پەکەکە و هێزە کوردیەکانی سوریا زیاتر بەدەوری لاهور جەنگی، کە پشتر بەهێواییەکی دژە تیرۆری یەکێتی و دەزگای زانیاری بوو، دەناسرایەوە. ناوبراو کاتی خۆی سەردانی هێزە کوردیەکانی سووریای کردبوو و لە دەزگاکانی ڕاگەیاندنی خۆیانەوە بە ئاشکرا لاهور پشتیوانی خۆی بە ئەو هێزانە نیشان دەدا. هەربۆیە دەنگۆی ئەوە بڵاوکرایەوە کە ئەردۆغان بەدوای کوشتنی لاهورەوەیە! بەڵام پەیوەندی نێوان یەکێتی و هەسەد، پەیوەندیەکی شەخسی لاهور جەنگی نەبوو، بەڵکو پەیوەندی نێوان یەکێتی و هەسەد بوو. باڤل تاهیر بانیش لە مانگی کانوونی دووەمی٢٠٢٢دا یەکەم سەردانی بۆ لای لایەنە کوردیەکانی سوریا ئەنجام داو چاوی بە بەرپرسانی باڵای هەسەد کەوت. پاش ئەوەی لاهوریش لە سەرکردایەتی یەکێتی وەلاخرا، بۆ تورکیا ئاشکرابوو کە باڤل و سەرکردایەتی یەکێتی بەردەوامی بەهەمان پەیوەندی لەگەڵ هەسەدا دەدەن!

تورکیا بۆ گەیاندنی پەیامەکەی بۆ یەکێتی نیشتمانی لە ٧ی نیسانی ئەمساڵ لە دەوروبەری فڕۆکەخانەی سلێمانی بۆ فڕۆکەوان هەرشی کردە سەر کاروانێک کە بەرپرسانی سەربازی ئەمریکی و یەکێتی و بەرپرسانی هەسەدی تێدابوو. بیانوی تورکیا بۆ ئەو هەرشەی ئەوبوو کە یەکێتی ڕێگایداوە بەهەسەد بۆ بەکارهێنانی فرۆکەخانەی سلێمانی بۆ کاروبارە سیاسی و سەربازیەکانی وەکو پردێکی ئاسمانی بۆ بەستنەوەی ناوچەکانی ژێردەستی هەسەد بۆ دەرەوە. بەڵام سەرباری ئەو ئاگادارکردنەوەیەی تورکیا، یەکێتی بەردەوام بوو لە هاوکاریکردنی هێزەکانی هەسەد کە تورکیا بە درێژکراوەی پەکەکەیان دەزانێت. لەم دواییانەداشدا مەزلوم کۆبانی لەگەڵ باڤڵدا سەردانی ئیماراتیان کرد و جگە لەوەش بەرپرسانی دیکەی هەسەد لەڕێگەی فڕۆکەخانەی سلێمانیەوە سەردانی ئەوروپایان کردوە و سلێمانی بۆتە وەستگەیەکی گرنگی تایبەتی و دیپلۆماسی بۆ هەسەد.

هەڕەشەکی گورەیە گەر ئەم پەیوەندیەی نێوان یەکێتی و هەسەد، وەک هەوڵستێکی دەسزانە یا "کوردپەروەرانە" بۆ یەکێتی پێناسە بکرێت، چونکە یەکێتی ناتوانێ یان نایەوێت بۆتێنگ دانیشتوانی ناوچەی ژێردەسەڵاتی خۆیەوە بێت، خێرە وا ئێستا پەیوەندیەکانی لە گەڵ لایەنە کوردیەکانی سوریا بەهێزدەکات، کە واوترە لە هەرهاوکارێک، ئەگەر مەبەستی یەکێتی تەنها هاوکاری بێت!؟

بەو مانایەی یەکێتی نیشتمانی کە وەک بەیارەک تەواوی چارنوس و بەرژەوەندیەکانی خۆی گرێداوە بە سیاسەتکانی کۆماری ئیسلامی ئێرانەوە، ئاکامەکەی خەستنە ژێر باری فشارو هێرشکانی تورکیای

لەدەکەوتەوە، بۆیە دەرگای گشتە ئاسمانیەکانی بۆ ناکەنەوە. هەروەها ئەتوانین بۆ جارێکی تریش بڵێین ئەم جارە پێوەندیانەی یەکێتی بەشێکە لەو شۆڕشو سیاسەتانەی کە بۆ کێبرکێ و وەستانەوەیە لەبەرامبەر بنەماڵەی بارزانی و پارتیدا ئەنجامی ئەدات. دەنا بۆ یەکێتی لە ناوچەی خۆیدا دەکەوتە ژێر فشاری ئێرانەوە بۆ چەککردنی لایەنە کوردیەکانی ئۆپۆزسیۆنی ئێرانی، لەملاشەوە نەک هاوکاری، بەڵکو پێوەندی تایبەت لەگەڵ ئەو لایەنە کوردییانەی سوریا بەهەزدەکات، کە وەک ئۆپۆزسیۆنی تورکیا دەناسرێن!؟ کێشەکە ئەوەیە یەکێتی ناتوانێ ئەو هاوسەنگیە ڕابگیرێت کە لە پشتیەوە بەرژەوەندیەکی سیاسی پابەندبون بە ئێران و حکومەتی عێراقەوە وەستاوە، نەک مەبەست هاوکاری و دەسەزیە بە لایەنە کوردیەکانی سوریا. بەگشتی ئەتوانین بڵێین یەکێتی نیشتمانی خۆی خزاندۆتە ناو دووڵیان و گەمەیەکەوە، هەوڵەدات بۆ سوتاندنی دواین وەرەقەی قوماری دەستی، خۆی لەو قەیرانە دەربهێنێت کەبڕەو بچوکبونەوەو هەوڵرینی زیاتری دەبات. ئیتر لەگەڵ ئەم وەرەق سوتاندنە دانیشتوانی کوردستانیشی پشتە بسوتێ لە ئاجندای بنەماڵەی تاڵەبانیدا بایخێکی نیە.

جاشزادەکانی کورد و کۆی چەکفرۆشە ئەمانیەکە.. عەلی مەحمود محەمەد

ماوە ماوە کە جاشێك دەمرێت بەهەر هەکارێك بێت, منداڵاکانیان کە پشتر هەندێکیان خۆیان وەك مرۆڤی سەردەمی و باش دەناسانەد, تەنانەت زۆریشیان ئۆپۆزسیۆنن, دەکەونە پیاهەڵدان و پاککردنەوەو جوان نیشاندانی باوکیان, بەمەش خۆیان دەکەنە شەریکە بەشی تاوانەکانی باوك و کەسەکانیان, چونکە بڕگری لە تاوان بە خۆی تاوانە, هەوڵدان بۆ سینەوەی تاوانیش تاوانە, چ لە ڕوانگە یاسایی و ڕوانگە ئەخلاقییەکەی وە چ وەك مەژوو و سیاسەتیش, بەکاروانی دوورو درێژی زۆرو ئالای گۆڕی کوردستانەوە لە گۆیان دەنێن, لە کاتێدا مرۆڤ تیکۆشەرو ڕەشنبیرەکان بە بەدنگی و ڕووت و قوتی لە

گەن دەنرێن. لە ژیانم تەنها یەکجار بینییوە جیا بووە باوکی جاشیش نەبووە, بەڵکو موختار بووە لە لایەن پێشمەرگەوە کوژراوە, کوڕەکەی ئازایانە زوو رایگەیاند باوکم تاوانبارەو کۆشم لە گەڵ لایەنی بکوژی باوکم نییە, تەنانەت چووە ڕیزی پارتی بکوژی باوکییەوە, پەستی بالاشی وەرگرت, لەو بوارە نموونەی جوانی پێشکەش کرد, کەچی ئێستا هەندێك حیزب و ڕاگەیاندن تەنها پەلاماری ئەو دەدەن چاو لە هەموو نموونە ناشرینەکان دی دەپۆشن, بەمەش دەکەونە ناو تاوانێ بە پاککردنەوەو جوانکردنیان.
سەرێك جاشەکان هەموو بە خەفیفەو سەقیلەوە تاوانبارن, جارێ ئامر مەفرەزە خاسە هەموو بە ئیمتیاز تاوانبارن, دەرچوونی مەفرەزەی تایبەتی بەخێی پاداشتی تاوان بوو دەدرا بە تاوانباران و نەکەران, کەس بە یانەسیب مەفرەزەی بە دەرنەچووە, بگرە جاشی مەفرەزە خاسەکانیش کەمیان هەیە نەگلابێتنە تاوانەوە, دیارە حەشاماتەکەی ژمارەوەی فەوجەکان کە نزیك 400000 کەسبوون ناڵێم, فەوجەکانیش بەرپرسانی سەرەویان هەموو گلاونەتە تاوانەوە, لەوانەشە بەرامبەر حیزبەك یان کەسانێك هاوکارییان کردبێت, وەلە بەرامبەر پارتی دیکەو لە ناوچەی دیکە تاوانیان کردووە, ئامری فەوج و مەفرەزە نییە لە دوای ڕەکەوتی 8-9-1987 ەوە تا 6-9-1988و واتا بە درێژایی 363 ڕۆژ لەناو تاوانا نەبووبێت, ساە و مانگ و ڕۆژکان دیکە باس ناکەم, نەبووە لەو ماوەیە بەردەوام بەشداری تاوانی نەکردبێت, ئەوە بەیار بووە, بەیاری بیرەی باکووری پارتی بەعسی عەرەبی ئیشتراکی ژمارە 5731, واتا بەیاری عەلی حەسەن مەجید, کە ناوی مەجید هات, کەواتا پیاویان نەبووە جبەجێی نەکردبێت .
کاك ئارەز داراپوور تەکەشەرەکی سنەیە, فەرماندەو کەنە چریك و ئێستا دیموکراتە, جارێك سەرەتای دوو هەزارەکان داوای لەمکرد کەسێك کوێی خاوەند کەمپانیایەکی ئەمانی بەرهەمهێنەری چەکی کیمیاویە دیاوەت بەوات بە هەڵەبجەو داوای لەبوردن لە خەڵکەکەی بکات, بە داخەوە ڕۆژی خێی نەمانتوانی دەعوەتی بکەین و وەلامیشمان نەدرایەوە, لە کاتێدا نموونەیی باڵا بووە بە دان نان بە ڕاستییەکان.
ئێستا لەم نموونە جوانەوە, هەقی وایە بچکە جاشەکان فێر بن و ئەزموونی لەوربگرن ئەم ڕگایە بگرنە بەر, داوای لەبوردن لە قوربانیان و خەڵك بکەن, لە پای تاوان و خیانەتی باوکیان, بزانن باوکیان بە کاروانی ئەتەمبەڵ و ئالای کوردستان لە سایەی دەسەلاتکی بکەرامەتدا لە تاوان پاك نابنەوە, جوان نیشاندانی باوکیان بەشداریە لە تاوان, درێژە دانە بە تاوانی باوکیان.
ئەوان بەرپرس نین لە تاوانی باوکیان, بەڵام هەوەدان بە سێنەوەی

تاوانەکای باوکیان و جوانکردنیان راستەوخۆ دەیانکاتە شەریکە بەشی تاوان, ئەمەش جۆرە جاشیەتییەکە بۆخۆی, چاکترە و ڕێگا دروستەکەی ئەوەیە خۆیان لە تاوان و مەژووی باوکیان پاك بکەنەوەو باوەڕ بە ڕاستییەکان بهێنن کە باوکیان خیانەتکارو تاوانبار بوونە, نە لەبوردنی بۆری کوردستانی, نە گەرمکردنی شەوی ناوخۆیی, نە کاروانی دوورو درێژی پرسەکەرانی گەڵستان , نە ئاڵا 10 هەزاریەی چینییەکانی سەر تابووتەکانیان نایانشواتەوە لە تاوان و خیانەت, ئەوە خانەنشینییەکەشیان گەندەییەو لە دڕەوەی یاسای خانەنشینییە, چونکە ئەوەی ڕژێك جاشەتی کردبێت دووای پشمەرگایەتی خانەنشینی نایگرێتەوە. ئەوان بە داکۆکیکردن لە باوکیان درێژە بە جاشەتی و تاوان دەدەن و دەچنە سەر ڕێگاکەی باوکیان, قایرەسی جاشەتی لە جەستەیان دەچێنن, داکۆکیکردن لە تاوان هەوەدان بە پەردە پۆشکردنی تاوان بە خۆی تاوانێ و پێویستە سزای بە دابندرێت و ڕێگای لە بگرترێت, نەخوازێلا تەمەت هەنینەوەش بە شەهیدان و بڵارەدا بردنی روداوەکان بە خۆی خیانەتە لە مەژوو و هەیبەتی قوربانیدەران و ناشرینکردنی شەهیدان.
پێویستە یاسایەك دەربکرێت بە تاوانباران, ڕێگا بگرێت لەوەی جوان نیشان بدرێن وە قەدەغەی ئەوەش بکرێت ئالای کوردستان لە سەر گۆڕ و تابوتیان دابندرێت, ئەگەر ڕەزی ئاکۆتان دەگرن.

ئێران .. گوللەیەکی دەرچووی بە گۆڕانەوە لە دژی دیکتاتۆرییەت!.. عەبدولڕەحمان گەورکی

لە گۆشە نیگایەکدا.. بەدیلی دیموکراتیک لە ئێران و تێپەڕبوون بە ناو پیلانەکاندا!
عەبدولڕەحمان گەورکی، نووسەر و لێکۆڵەری سیاسی

بە نزیکبوونەوە لە خۆپیشاندان و گردبوونەوەی ساڵانەی موقاومەتی

ئێران کە دەست و دوژمن لەی ئاگادار بوو، ئەم نیگەرانییە لە ئاڕادا بوو کە چ چارەنووسێک لە بەردەم موقاومەتی ئێراندا چاوەڕوان دەکرێت! حکومەتی فەڕانسە خەپیشاندانەکەی رۆژی یەکەمی ژوئیە(10ی پووشپەڕ)ی بە قەدەغە راگەیاند! پۆلیسی ئاسایی رۆژی 20ی ژوئەن (30ی جۆزەردان) هێرشی کردە سەر ئۆشڤی3 و دەستی بەسەر شت و مەکی دانیشتووواندا گرت! بە پێی هەواڵێک کە هێشتا باسکەی گەرمە و لەسەر مێزە و لە هەنگاوەکی کتێپە و شک هەنەردا، پۆلیسی ئاسایی زیات لە (200) کامپیەتێری ئۆشڤی3ی ڕادەستی رژەمی ئێران کردووە! وەزارەتی دەرەوەی ئەمریکایش بە کاوژکردنی هاووەستی قەزووناڵەی هەمیشەیی خۆی، وەڵای پشتیوانیکردنی لەم هەنگاوەی پۆلیسی ئاسایی، تیشکی سووزی بە رژەمی ئێران لەدا! هەموو ئەو شتانە نیگەرانییەکانی بەسەر یەکدا کەڵەکە کردبوو!
ئەم کەش و هەوایە، جیا لە میکانیزم و هەندێک ڕاهەندی، زۆر لە گەڵانکاریییەکانی بەهاری 2003 دەچوو کە لەو ڕۆژانەدا فەڕەکەکانی هاوپەیمانان، بنکە و بارەگاکانی موقاومەتی ئێران لە ناو خاکی عێراقیان بەمباباران کرد! لە فەڕانسیش هەزاران پۆلیسی ئەو وڵاتە لە هەنگاوەکی نایاسایدا هێرشیان کردبووە سەر بارەگای ئەنجوومەنی نیشتمانیی موقاومەتی ئێران و … هتد.
هەرووک ڕۆژانە یەکەمی گەڵانکاریییەکانی ئەمدواییە، دەسەڵاتی دیکتاتێریی مەزهەبیی ئێران، دابووی لە قاقای پێکەنین و هەڵپەڕکێ و هەڵبەز و دابەزکردن! بەڵام لە هەردوو ئەم کەش و هەوایەدا و بە مەودای زەمەنیی بیست ساڵ، شایی و هەڵپەرکێی دەسەڵاتی ئاخوندی زۆری پێنەچووە کە لەی بوو بە (شیەن) و (ڕۆ ڕۆ) و ڕۆتی گەڵانکاریییەکان بە جۆرێک گەڵدار و بەرەو ئاقارێک چوو کە لە دەسەڵاتی ئاخوندی بوو بە (ژار) و تاڵی زیاتریشی بە دواوەیە! لەم دوو پێشهاتەیەدا، دوو هێزی دژ بە یەک و نزیار لە دژی یەکتر ڕیزیان بەستووە. خەڵکی و بەرخەدانی ئێران لە لایەک و، دیکتاتێریەت و پشتیوانانی دیکتاتێریەت لە لایەکیترەوە!
سازان لەگەڵ دەسەڵاتی دیکتاتێریەتی ئێران!
ئاگەرچی بە درێژایی مێژووی چەند دەیان ساڵەی ئەمدواییەی تایبەت بە ئێران، سیاسەتی سازان لەگەڵ دیکتاتێریەتی مەزهەبی بەردەوام لە کاردا بووە، بەڵام ئەوەی سازانی ئەمجارەمان بە جیا دەکاتەوە، ڕاپەڕینی ئەمدواییەی خەڵکی ئێران و ڕەڵی ناوازەی بەدیلی ڕاستەقینە و دیموکراتیکی خەڵکی ئێرانە!
لەم ڕاپەڕینەدا، لە لایەک، گەلانی جیهان بە چاوی خۆیان بینییان کە خەڵکی ئێران خوازیاری ڕووخاندن و نەمانی دیکتاتێریەتن لە وەتەکەیان و لە پێناویدا و لە مێژوودا تێچوویەکی زۆری گیانی و

ماڵییان بە داوە! لە لایەکیترەوە، ئەم راستییە بە جارێکیتر دەرکەوت کە بەرانبەر بە دیکتاتۆریەت لە ئێران، لە (بەدیلی دیموکراتیکی ئەنجوومەنی نیشتمانیی موقاومەتی ئێران) بە دەر، هیچ بەدیلێکیتر بوونی نیە و ئەوەی لەم راپەڕینەی دواییدا و لە لایەن هەندێک لایەنی ناوچەیی و نێودەوڵەتیەوە زەق کرایەوە، بە بنەما و وابەستە و هەڵقوڵای دیکتاتۆریەت بوون لە ئێران و لە ناو کۆمەڵگای ئێراندا بە ڕەگ و ریشەن!

وتەی نوە!

خۆپیشاندان و گردبوونەوەی ئەمسایی ڕەوەندی ئێرانی لە پاریس، کە دیمەنێک بوو لە چالاکوانان و هەگرانی ئازادی لە سەرتاسەری جیهان، بەر لە هەر شتێکیتر، هەڵقوڵاوی ڕووبەووبوونەوەیەکی مێژوویی و نایەکسان بوون لە نێوان ئەم دوو هێزە دژ بە یەک، کە لە راپەڕینی ئەمجارەی خەڵکی ئێراندا، چووە ناو دواقۆناغی خۆیەوە!

(راپەڕینێکی سەرکەوتوو) کە دەسەڵاتی دیکتاتۆریەت لە ئێرانی گۆیاندە لەواری ڕووخاندن و (بەدیلێکی بەهێز) کە پوتانسیەل و ناوازەبوونی خۆی لە ناوخۆی ئێران و دەرەوەی ئێران بە تەواوی سەلماند. بە واتایەکیتر، ئەوەی ئێستا کەوتووەتە بەر دیدی هەمووان، پەڵەقاژەی کۆنەپەرستی و کەڵەنیالیزم (ئیستیعمار)ە کە نیزیک بوونەتەوە لە کۆتایی خۆیان. بە وتەی مایک پێنس، پاڵەوراوی سەرکایەتیی کۆمار لە ئەمریکا کە لە وتارەکەی خۆیدا لە گردبوونەوەی پاریس رایگەیاند، نە ڕژێمی ئێران ئەوەندەی ئێستا (لاواز) بووە و نە موقاومەتی ئێران ئەوەندەی ئێستا (بەهێز) و (ڕەوا) دەرکەوتووە!

ئەگەر سیاسەتی سازان لەگەڵ دیکتاتۆریەتی مەزهەبی لە ئێران لە فەڕانسە، بە ڕەگەی قەدەغەکردنی خۆپیشاندان و بە پاساوی نەبوونی ئاسایشی خۆپیشاندەران هاتە مەیدان، موقاومەتی ئێران بە ڕەگەی (یاسا و دادگا)وە تووشی شکستی کرد! ئەگەر ئەم سیاسەتە، ویستی جل و بەرگی یاسا و داد، بە بەر هەرشکردنی پۆلیس بە سەر (ئەشڤی3)دا بکات، موقاومەتی ئێران بە ڕەگەی (دادگا و یاسا)وە بەرەنگاری بووەوە و تەنانەت بەر لە سەرکەوتنی داد، بە خەرایی پێناسەی نادادگەری و دژە یاسایەکەی ئەم هەرشکردنەیش دەرکەوت!

دوو ڕەیانی مێژوو!

پرسی ئێران و بەرخەدانی ئێران که ئێستا لەسەر مێزی کۆمەڵگای نێودەوڵەتیدایە، لە سەرووی بەرنامە و سیاسەت و تەنانەت ستراتیژیی یەک یان چەند وڵاتی پەیوەندیدارە لە پەیوەند لەگەڵ ئێران. ئایا دەوڵەتانی جیهان، دەنە تەنیشت خەڵک و بەرخەدانی ئێران، یان دەچنە تەنیشت دەسەڵاتی دیکتاتۆریەت لەو وڵاتە؟! لەژیکی مرۆیی و

واقیعبینی و پشکوتووانە پەمان دەت کە لە وەرچەرخانێکی مێژوویيدا ناچار دەبن لە بەرژەوەندیی خەڵک و موقاومەتی ئێراندا هەنگاو بنێن!
هەز و بەهەزبوونی بەدیل!
موقاومەتی ئێران لە رەوی پشهاتە جەرگبڕکانی سەردەمدا، زەرجار وەک قەقنەس لە خۆوزی خۆیدا باڵی گرتووە و ڕەوایەتی خۆی سەلماندووە. وەک چۆن ڕەوتی کۆنەپەرستی و کۆلۆنیالیزم، بە تایبەت لە چەند دەیەی ڕابردوودا، هەوڵی ئەویان داوە ئەم موقاومەتە لە ناو بەرن. بەڵام هەموو جاریک لوتیان شکاوە و تووشی شکستی گەورە بوونەتەوە!
هەموو گەلانی جیهان بە چاوی خۆیان بینیان کە لە ڕاپەڕینی ئەمدواییەدا، پاشماوەکانی دیکتاتۆریەتی شا، چەناوچەن بە هانای دەسەڵاتی دیکتاتۆریەتی مەزهەبییەوە چوون تا دەستکەوتەکانی ڕاپەڕینی خەڵکی ئێران و موقاومەتی ئێران بە تاڵان ببەن هەتا دیکتاتۆریەت لە ئێران لە سەر پێ و لە دەسەڵاتدا بمێنێتەوە!
هەموو گەلانی جیهان بە چاوی خۆیان بینیان کە چەناوچەن (کۆلۆنیالیزم) بە هانای (دەسەڵاتی کۆنەپەرستی) یەوە چوو بە یارمەتیدانی مالی و میدیایی و پڕوپاگەندەیی دیکتاتۆریەتی ئایینی و جارکیتر، هەندێک (بووکە شووشە)یان قوت کردەوە بە مەبەستی (ڕفاندنی سەرکردایەتیی شۆڕش) و خستنە پشتاوەزی (بەدیلی دیموکراتیک)!
هەموو گەلانی جیهان بە چاوی خۆیان بینیان کە ئەگەر موقاومەتی ئێران، ئامادەی شەقام و گۆڕەپانی سیاسی نەبوایە و لە بەرانبەر دیکتاتۆریەتدا نەوەستایە، چارنووسی هەموو تاک و لایەنە ئێرانیەکان، بە تایبەتی لە ڕاپەڕینی ئەمدواییانەدا چی بەسەر دەهات و بەرەو کوێ دەچوو! موقاومەتێکی کە بەر لە هەر شتێک، گەنجینە و سەرمایەیەکی مێژوویی و نیشتمانییە بە هەموو ئەو ئێرانیانەی هەگری ئازادی و ڕزگاریی ئێرانن!
هەموو گەلانی جیهان بە چاوی خۆیان بینیان کە (خۆاگری لە بەرانبەر سازان لەگەڵ دیکتاتۆریەتدا) و (خۆاگری بەرانبەر بە پیلانگێڕیەکانی کۆنەپەرستی و کۆلۆنیالیزمدا) تەنیا لە توانا و توانستی ئەم بەدیلدا بووە کە هەم خەپیشاندان و گردبوونەوەکەی لە پاریس بەرەو برد و هەم بەدیلە دەستکرد و بە بنەما و وابەستەکانی پووچەڵ کردەوە و هەمیش پیلانگێڕیە سیاسی و بە ڕواڵەت دادوەرییەکانی سازشتکارانی کردە بەقی سەر ئاو و ڕەگای خۆی و گەلەکەی بەرەوسەرکەوتن لە ئێران کردەوە!
گەشەسەندنی موقاومەتی ئێران!

گردبوونەوەی سانای موقاومەتی ئیران، جارێکیتر ئەم راستیەی سەلماند کە (ئەشرەف دووبارە ئەشرەف) وەک (رەمزی سەرکەوتن)ی بەدیلی دیموکراتیک بەسەر کۆنەپەرستی و کۆلۆنیالیزمدا دووبارە گۆشەی سەند و جیهانی لە دژی دیکتاتۆریەت لە ئێران بۆ هاندراوی و گرژی هەشتەوە!
لە خۆا و بۆ هۆ نیە کە هەزاران پەرلەمانتاری جیهان، سەدان کاربەدەست و کەسایەتیی بەرجەستەی نەودەوڵەتی و لۆوانە مایک پێنس، پاڵەوراوی سەرکایەتیی کۆمار لە ئەمریکا و خاتوو لیز تراس، سەرۆک وەزیرانی بریتانیا(2022) و …هتد لە ریزی ئامادەبووانی ئەم گردبوونەوەیدا بوون و پشتیوانیکردنی خۆیان لە راپێین و موقاومەتی ئێران و بۆ دیاریکراوی، پلاتفۆمی خانمی مریەم رەجەوی بۆ ئێرانی ئازادی دواڕۆژ راگەیاند. دیمەنێک کە نێک تایبەت بە وەاتیکی دیاریکراوی وەک ئێران، بۆکو باس لە رووبەرووبوونەوەی مۆڕوویی جیهان دژ بە دیکتاتۆریەتی مۆزەهبی دەکات و ئاسۆواری ئەو رووبەرووبوونەوەیە، تەنانەت بەر لە رووخاندنی دیکتاتۆریەت لە ئێران، هەموو جیهانی گرتەوە!
کۆتایی

فەقێی شەشووو، نامەی دێداری بۆ خۆشکی فەقێیکی هاوڕێم دێنارد.. شەمای بارەوانی

ئەو فەقێ شەشووە، گوتم هەر ڕۆژێ و ڕووەک بوو.
بەسەرهاتێکی تر هەیە، لەو بەشەی بیرەوەرییەکانی فەقێیکی گومڕا دەمەوێت بۆتانی باس بکەم.
فەقێیکمان لەگەڵ بوو لە حوجرەکەی(محەدییە)، خۆکی لای(چەمچەماڵ) بوو. خوشکێکی لە زانکەی سەڵاحەدین خوێندکاربوو و لە بەشناوخەیی(۱۸ی شوبات) دەمایەوە.
کچەکە زووزوو دەهات بۆ حوجرە، بۆ سەردانی برا فەقێیکەی.
ڕۆژێک کچە بۆ براکەی دەڵێت: لەبەر زانکۆ و تاقیکردنەوە و شت لەوانەیە نەتوانم زووزوو بێم بۆ سەردانیت، ئاگەر ژمارە تەلەفۆنی

فەقێیەکی هاوتەمەن بەدیتە تا لە ڕۆگەی ئەوە تێڵت بە بکەم.(فەقێیەکە تەلەفۆنی نەبوو) ئەو فەقێیش دەڵێت زۆر باشە، فەقێیەکمان لەگەڵ زۆرکەسێکی ئەمین و جێگای متمانە و باش، ها ژمارەکەی ئەو.
داماوی بە ژمارەی ئەو(فەقێی شەشوو)ە نادات بە خوشکەکەی.
ماوەیەک خوشکەکەی هەر لە ڕۆگەی ئەو ژمارە و تەلەفۆنەی فەقێی عەلەساس فوول(ڕەحانی و ئەمین و جێگای متمانە)، خوشکی فەقێی هاوڕێم، تەلەفۆن بە برا فەقێیەکەی دەکات و چاک و چۆنی دەکات و هەواڵی دەپرسێت.
فەقێی شەشوو، بە ئەوە ناڕەزەتەوە و مرخ لە خوشکی فەقێ خوش ناکات! دەست بەناردنی نامەی دەداری و ڕەمانسی دەکات و دەیەوێت کچێ بخاتە داوی دەداری خۆیەوە.
کچێ ڕەک مەعدەنی ئەو فەقێ شەشووەی بە ئاشکرا دەبێت و ئەو بابەتی نامە ناردنە بە فەقێی برای باس دەکات و نامەکانیشی هەموو پیشان دەدات و پێی دەڵێت: تە فەقێی تر نەبوو تا ژمارەی ئەو فەقێ خوڕەییم بدەیتێ؟ هاهاها.
کاکە ئەو فەقێیە بەتامی کردووە و تەواو بێزاری کردووم هەندەی نامم بە بنەرەت.
ئەو بەسەرهاتی نامە ناردن و شتە، فەقێیەکە کە لە حوجرە زۆر هاوڕێ و هەگری من و فەقێیەکی تربوو، بە من و فەقێیەکی تر(فەقێ هەیاس)ی باس کرد. دواتر فەقێکانی تر هەمووی بەو نامە و شتەی فەقێی شەشوویان زانی.
کاتێک بەهەی پیلانی ئەو فەقێ شەشووە من بە سلێمانی گواستراومەوە و فەقێ هەیاسیش کە ئێمە نەماندەتوانی دوور لە یەکتری بین، مەلاکان لەبەر ئەوە لەگەڵ من نەقلی سلێمانییان کرد.
ئەو فەقێیش گوتی: من ناتوانم بە ئەوە لەڕەبم، ئەوە بە دڵزەخیش بڵێن، من هەر لەگەڵتان دێم. ئەویش لەگەڵ من و فەقێ هەیاسی هاوڕێم هات بە سلێمانی.
دواتر کە ئێمەهاتینەوە بەهەولێر ئەو فەقێیە زۆر بەمان گریا و دەیگوت: ئەوە لەڕە بڵێن ناتوانم فەقێیاتی بخوێنم. زۆر تکای کرد کە نەڕۆین و جێی نەهێڵین. ماوەیەک دوای ئەوە(ڕەیشتنی ئێمە لە سلێمانی) فەقێیاتی جێ هەشت.
ئەو فەقێ شەشووە دوای ئەوەی لە حوجرە دەرکرا، ڕۆژێک تێڵی بە کردم. ئەوکات لە حوجرە و مزگەوتکی تر دەمایەوە و هەشتا نگەڵابووەوە شوێنکەی خای لەو مزگەوت و حوجرەیەی ئێمە.
کە تێڵی بە کردم، گوتی: مەلاشماڵ، حەزدەکەم بتبینم. مەوعیدکمان دانا و ڕەیشتم لەناو بازاڕ و لە شوێنکی نزیکی شەقامی باتە

دانیشتین.
فەقیەکیش(بە داخەوە کە بیرم نەماوە کامە فەقێ بوو) لەگەڵم هات و لە دوورەوە چاودێری دەکردین. گوتمان کە ناڕەت مەبەستەکی خراپی هەیە و دەیەوێت زەربی خەیم لێ بووشێنێت؟
دەمزانی کە زەر ڕق و غەرەزی لە منە، بەهەی ئاشکراکردنی ڕووی ڕاستەقینە و مەعدەنی بە هەمووان و دەرکردنی لە حوجرە.
ئەوەژە وەک سیفەتی پشووی، زەر مەکر و نازی کچانەی کرد و دەیگوت: مەلاشماڵ، با ئەمە چیتر دژایەتی یەکتری نەکەین. من و تۆ پشووتر وەک دوو برا وابووین. تۆ حافیزولقورئانیت و زەرم خۆش دەوێیت، بەوابکە هیچ مەبەستەکی خراپم نییە.
بە زمانێ نەرم و درێژکەی، زەر قسەی لەو جۆرەی بەکردم. من کەم قسەم کرد، هیچ باوەڕم بە بەڵێن و قسەکانی نەبوو و دەم پێی دەگوتم کە ئەو فەقێ شەشووە لەژێرەوە خەریکی یارییەکی ترە و وا بەئاسانی یەخەم بەرنادات و بگومان تەڵەی خۆی دەکاتەوە و لەو داوای بینینەی من مەبەستەکی هەیە.
هەبەت دەیویست لە دژی حوجرەکە هانم بدات و خۆی وەک مەزڵوومێک پیشان بدات و دەویست گرووپ و هەوادار لەناو فەقێیەکان دروست بکات.
هەبەت بە جیا بانگی فەقێی تریشی کردبوو و دیداری لەگەڵ کردبوو، بەئەوەی ئەمە هەردووک فەقێ کە زەر هاوڕێ بووین ئاگاداری ئەو پیلان و تاکتیکەی فەقێی شەشوو بین(ئەو فەقێیە خۆی باسی ئەو دیدارەی خۆی و فەقێی شەشووی بۆکردم)
ماوەیەک ئەو فەقێیە و چەند فەقێیەکی تریشی لەخشتە برد و کردنی بە هاوئاوازی خۆی و سەرەنجام دوو فەقێ لەو چەند فەقێیەش لە حوجرە دەرکران(لەبەشی تر بەدرێژی باسی ئەو دەرکردنەی ئەو دوو فەقێیەی هاوڕێم دەکەم، کە دانیەکیان بە پاساوی مەیل بە کەمەڵی ئیسلامی و عەلی باپیر دەرکرا و فەقێی شەشوو وای حاڵی کردبوو کە لە قوتابخانە و حوجرەی محەمەدییە لەسەر ئینتیمای بە کەمەڵی ئیسلامی و عەلی باپیری دەرکراوە و زانیبووی ئەو فەقێیە مەیلی بە کەمەڵە هەیە، لەو ڕێگایە بەی چووبوو و گوتبووی ئەها لەسەر عەلی باپیر چییان بەسەرهێنام و بەو فەڵە عاتیفە و مەیل و سۆزی ئەو فەقێ سادە و دڵپاکەی جووانەبوو و دژی حوجرەکەی ئێمە هانی دەدا. کە لە حەقیقەتدا وەک پشووتر باسم کرد، کە ئەو فەقێ شەشووە لەسەر شەشوویاتی و هەبوونی ناسنامەی حیزبی تر و بە تەمەت و گومانی سیخوڕی و شت بە حیزبی تر دەرکرا. بەڵام هی ئەو هاوڕێ فەقێیەی ترم، کە شەشوو تێکی دا، لەسەر عەلی باپیر و کەمەڵ بوو).
سێ فەقێی تریش کە هەر ئەو فەقێ شەشووە هێنابوونی بۆحوجرە و

خەڵکی دەڤەر و شوێنەکەی خۆی بوون لای مووسە. ماوەیەک ئەوانیشی تەکدا و لەگەڵ دوو فەقێیەکەی تر کە دەرکران، کردبوونی بە گرووپێک و خۆیان لە ئەمە جیاکردبووەوە و بە قسەی مەلاکان و ئیدارەیان نەدەکرد و بە نهێنی تەکیەی فەقێی شەشوویان دەکرد و دەستیان لەگەڵ تەکیە کردبوو.
مەلاکان و ئیدارەی قوتابخانە ئینزاریان دانە و ئاگادریان کردن کە ئەگەر لەو فەقە شەشووە و دوو فەقە دەرکراوەکەی تر دوورنەکەونەوە و پەیوەندییان لەگەڵ نەپچڕێنن و واز لەو گرووپ و گرووپکارییە نەهێنن، هەمان شتەوای فەقێی شەشوو و دوو فەقێیەکەی تر لە حوجرە دەردەکرێن.
باوکی فەقێکانیشیان بانگ کرد و باوکی فەقێکان بە کوێخا کانی خۆیان گوت: بە گوێی ئیدارە و مەلاکانتان
بکەن و لە و فەقێیە دوورکەونەوە.
ئەوانیش وایان کرد و فەقێی شەشوو لە پیلانەکە(دوای تێکدانی دوو فەقە و بوون بە هەکاری دەرکردنیان لە حوجرە) شکستی هێنا و نەیتوانی من و سێ فەقێکەی تر و هیچ فەقێیەکی تر بباتە ژێر باڵی خۆی.

فەقێی شەشوو بەو شێوازە دەیویست لەناو حوجرە گرووپ لە فەقێکان دروست بکات و بە بەرژەوەندی خۆی بەکاریان بهێنێت.
فێڵبازێی لەسەرەوە هێککەوتنی لەگەڵ دەکردم و لە ژێرەوەیش خرێکی پیلان بوو لە دژم و لای(ح. تورکمان) دەیگوت: ئەو فەقە شماڵە سەری هەموو ئاژاوەیەکە و ئەو منی گەیاند بەم هێژە(ماسکی سەر ڕووی ئامادەیم).
دوای ماوەیەک لەوەی کە گوتی: هیچ خراپەیەکم بەتە نییە. هێک من وەک باسم کرد لە هەولێر و لە حوجرە و قوتابخانەی(محەمەدییە) و مزگەوتی(حاجی قادرێک) گواستراموە بە سلێمانی و بە حوجرە و قوتابخانەی(غەزالی) و مزگەوتەکەی حەمەی (حاجی ڕەشید).
ئەو فەقە شەشووە، بیرەوەری چەندین ساڵ و لە قەناغی چواری کۆلێژ و لە کۆتاییەکانی دەوام بووم، هێژێک لەگەڵ فەقێیەکی تری هاوڕێم(یەکێک لەو دوو فەقێیەی باسم کرد کە کاتی خۆی فەقێی شەشوو کردبووی بە گرووپی خۆی و بووە هەکاری دەرکردنی لە حوجرە) کە دەهات بە ئاکرە و منیش لەگەڵی گەڕامەوە بە بەردەڕەش بە کۆرگەسک داهاتین. ئەو فەقە شەشووە، ئەوکات ماڵی لەوە بوو و لە مزگەوتێک مەلا بوو. فەقێیەکە گوتی نازانم چی کارێکی بەمنە و تەزێک لا دەدەین بە لای. گوتم: کاکە من نامەوێ چاکوچێنی ئەو کەسە بکەم و با نەزانێت من لەگەڵ تەم.

فەقێیەکەی هاوڕێم هاتە خوارەوە و چاکوچۆنی لێگرت(ئەوان هەردووکیان خزمکی یەک دەڤەر و شوێن بوون).
من لەناو ئۆتۆمبیلەکە خەم نزم کردبووەوە و نەمهێشت ئەو فەقێ شەشووەی بمبینێت.
ئەو فەقێیەی کە لە بەشی تر گوتم: نازانم ئێستا لە کوێیە.
ماوەیەک لەمووبەر لێگرت فەقێیەکەی هاوڕێم کە ئێستا مەلایە لە دەڤەری ئاکرێ، زۆیشتین بۆ مووسڵ و باسی ئەو فەقێ شەشووەی بۆ کردم و گوتی: کورە مەلاشماڵ، ئاگات لێی نییە؟ ئیستا لەرێ(مووسڵ)خەی لە خزمک کردووە بە عەللامێ و شێخ و خزمکی وەک شێخمک و مەلایەکی زۆر موهیم سەیری دەکەن.
کە ئەو مەلایەی هاوڕێم وای گوت، دامانێ قاقا.

شیعر/ ئەوارانێ- ٤٢.. سەردار جاف

دیسانەوە ئەوارێ هات
سیحر دەبەتە میوان و
چراخانمان فوو لێ دەکرێ
ئەم ئەوارێ لە ئامێزی دوو ئەوارێ ئاماوە
باوەش بە یەکدی دەکەنەوە
خەون بە کراسێ ڕەنگاوەکەوە دەبینین
هەدیەکی ئەفسوناوی
ڕاوەک تاریک و ڕوون
داماننێ پێپێ لە خەو
خەو ختوکەی خەیاڵێ خرابا تکان دەدا
لەو لایشەوە
ئەفسانێ گرێی لە باخچێ و گوڵا ڕەشکان داوە
کەمانێ تەنگەبەرەکێ سامناک
قوتووبەندێ کریستاڵییەکێ
بێ خانمکی شکێبی
پێ لێ خەیاڵ
لێ نەو جمێ و ئاپڵادا لەنگەرگرتوو

خانمە بە سترەسەوە
سەراپا بیری ئازە
ترس لە بیان لە ئەدەب، شنەی شەماڵ
کپ کپ تەم تەم
هەنگاوەکان بە ئاستەم و لە سەرخۆن
لە بانەژی تەنیشت
حەشاماتەکی خەکیین
دیقەتدانەکی ورد بینین
ئەریش جمەی دە لە خەوان
خەو خەو دەبا
بوون و نەبوون دەووخنە
ڕەحمان دەبا و
خەو لە کەاورەژنەوە دەت و
لە دارستانەکی تاریک تووەمان دەدا
نەبوو جارە
جنەکە وەک کیژەکی جوان و ناسک بە
بە من و بیری شەیدا
قەت قەت نەبوو بە کوەە شەخ
یان شەەسواری میرنشینەکەی شەهلا
ئەمستا خەو
لە نەوانی پەنجە تووتەی من و ئەوا
پیاسەی دابەان دەکا
لە قەزاخەی بای ئەدنا
نووزە خەوی تروسکەمان
بە ئەودیوی با و هەناسەی ژیان دەبا
پەکەوە بین
چەن بە کەسی چەن بکەسم
خەشم دەوەی خەشویسترین کەسم

٢٨ / ٦ / ٢٠٢٣

پەرتووکی خەزان (لێکۆڵینەوان چەقبەستوویی، هەڵوەشاندنەوە و دیموکراتیزەکردن) کۆتە بەردیدی خوێنەران

کتێبی خەزان لە لێکۆڵینەوان چەقبەستوویی، هەڵوەشانەوە و دیموکراتیزەکردن، لێبڕاوەکانی ئەکادیمیای ژنلەژیە.
لەم کتێبەدا حەقدە ژن هزر و بۆچوونیان گەیاندۆتە یەک، هەندێک لە کوردستان و هەندێکی تر لەوپەڕی دونیا.
ئایا ئاسانە تێگەیشتن لە یەکەمین دیواری مێژوو؟ یەکەمین تەلارسازیی کە ژیانمانی لە چوار دیواری بینا گەورەکاندا قەتیس کرد. ئەمە هەوە دەدەین ژیان لەو چوار دیوارەدا شرۆڤە بکەین. چی بکەین و چی نەکەین بەدرێژایی مێژ،لە کۆتاییەکەیدا دەگەینەوە ناو ئەو چوار دیوارە؛ واتە ماڵەکانمان. دەوەستین و بیردەکەینەوە و دەپرسین، ئایا هەمیشە هەر وا بووە؟ ئایا هەمیشە ئەو دیوارانە زیندان بووە بۆ ژن، کاتێک بمانەوێ لەی هەڵبەین دەبێ قوربانی بدەین، بۆ ئەوەی بچینە ئەو دیوی دەرگاکەیەوە؟
ئایا دەکرێت خەزان لە فەرهەنگی دژە کەمەگەوە وەرچەرخێ بۆ بەرگری کەمەگە؟
ئایا دەکرێت خەزان لە واتا باوەکانی دەربەنینەوە و بیگەیەنین؟"
ئەی چی دەربارەی ئەو پەندەی دەڵێت "بۆ بەخۆوەکردنی منداڵێک، گوندێکی پێ لە خەڵک پێویستە"
ئایا هاوژیانی ئازاد لەسەر چ ڕەخنە و دیدێک گشە دەکات؟
وەڵامی ئەمانە و چەندین پرسیاری گرنگ لەم پەرتووکەدا.

کەمپانیای بلاق پێیک ئەم کتێبەی دابەشی سەر کشک و کتێبخانەکانی کوردستان کردوە

چاپکراوی نوێ
خەزان
لێکۆڵینەوان چەقبەستوویی، هەڵوەشاندنەوە و دیموکراتیزەکردن
ئامادەکردنی ئەکادیمیای ژنلەژی
نوسەر کەمەگ نوسەر
بابەت: فکری

نرخ: ٥٠٠٠ دینار

بۆ دەستخستنی ئەم کتێبە سەردانی ئەم ناونیشانەی فرۆشی کتێب بکە
ناونیشانی سلێمانی
کتێبخانەی غەزەلنوس – ناوبازاڕی وشیار قەفتان
کتێبخانەی وشە – جادەی مەولەوی
کۆشکی ملا محسین – بەردەم هۆڵە
کۆشکی هەبین – بەردەرکی سەرا
کۆشکی سەردەم – بەردەم باخی گشتی
کۆشکی سەرچنار – ناوبازاڕی سەرچنار
کتێبخانەی هەوەند -کاسە هەڵە نهەمی دووەم دووکانی ژمارە ٤١
کتێبخانەی هەمان – تەلاری سیروانی نوێ نهەمی سێیەم
قەزاوناحیەکانی سلێمانی
کتێبخانەی ئەحمەد کەیی – هانیە
کتێبخانەی ژین – قەڵادزێ
کتێبخانەی هەوەند – چوارقورنە
کتێبخانەی هەژار – کەیە
کتێبخانەی شار – کەلار
کتێبخانەی هەسەن – دەربەندیخان
پارێزگای هەڵەبجەی شەهید
کتێبخانەی هەژار موکریانی – ناوبازاڕی هەڵەبجە
پارێزگای کەرکوک
ناونیشانی هەشنبیری وهونەری دیالەگ – کۆتایی جادەی کەماری
پارێزگای هەولێر
کۆشکی سیروان – تەنیشت چاخانەی مەچکە
نوسینگەی بلاق پێیک – پشت پارێزگ
دەزگای هەسا
قەزاوناحیەکانی هەولێر
کتێبخانەی مەخمک – سەران
کتێبخانەی شەرکە – هەواندوز
کتێبخانەی هاوژین – هەریر
کۆمپانیایی بلاق پێیک بۆ دابەشکردنی هەژنامە و گۆڤار و کتێب
لەسەرجەم شار و شارۆچکەکانی کوردستان

پەرەمەی کتێبی خەزان

کوشتنی حەز.. دەکەش قادر

ئەمشەو تەنیام
چاوەڕێی کاتەکم تا وەک ئەتەمسفەر
لەناو باوەشتا بتوەمەوە،
توانەوە چوونەوە ناو باوەشەک لە خیاڵ
لە وجوود
لە گەڕانەوە بۆ منداڵی و
دوورکەوتنەوەلە پیربوون
پیربوون، گەڕانەوەیە بۆ سەر سەرەتاکانی منداڵی و
تەش بەدیار منەوە تابلۆیەک بکەشە و
میلەدیەک بستەنە و بەدەنگەکەی بەرز بڵێ: دەکەش جوانترین تابلۆیە.
دەکەش، تابلۆیەکە لە
نەناسینینی ماندووبوون.
سلەمانیی
دەکەش قادر
•